

JOHAN LEONHARD FIX

1735—1807

EN SKIKKELSE I DANSK-OSTINDISK KOLONIHISTORIE

Af *Lorentz Bie.*

Hvis en Mands Betydning for Samfundet kunde maales med Monumentet paa hans Grav, maatte *Johan Leonhard Fix* høre til de fremragende, saa sandt hans mægtige Gravmæle paa Assistents Kirkegaard dominerer ikke alene paa denne, men i Dimensioner overgaar de fleste Monumenter, som ses paa Hovedstadens samtlige Kirkegaarde. I over et Aarhundrede har sikkert mangfoldige Mennesker stillet sig det Spørgsmaal: Hvem var egentlig denne Mand, om hvem Inskriptionen ingen Oplysning giver udover Navnet? Nedenstaaende vil i nogen Grad give Svar herpaa.

Da *Fix* døde d. 2. Februar 1807 i København blev hans betydelige Bo overtaget til privat Behandling af Justitsraad, Generalfiskal *P. F. Skibsted** og Konsul, Grosserer *Hans Rudolph Saabye*** som Commissarar.¹ Boets mange Dokumenter giver om den Afdøde en Rigdom af Oplysninger, som har givet Stof til adskilligt af det nedenfor berettede, hvorfor Kildedet, naar andet ikke er anført, maa søges her.

Øverst i Dokumentpakken ligger *Fix'* egne Optegnelser om sit Hjemsted, sine Forældre og sine Børns Daab. Dette Dokument vil successive blive citeret med Henvisning til »Optegnelserne«. De begynder saaledes:

»Anno 1735 d. 28. Decbr. om Aftenen Kl. 11 blev jeg *Fix* fød og den 1ste Janr. 1736 døbt i den hollandske Kirke i Hanau og kaldet *Johan Leonhard*, min Oncle *Johan Leonhard Maquinet* var Fadder.«***

* *Skibsted*, Poul Frederik, Generalfiskal, Justitsraad (1753—1812), Direktør i Asiatick Compagni 1791—1812.

** *Saabye*, Hans Rudolph, (død 8/11—1817), Grosserer, amerikansk Konsul, Etatsraad.

*** *Niederländische Gemeinde zu Hanau am Main*, 2tes Taufbuch, Fol. 72.: *Johann Leonhard Fix*, Ouders (Forældre) *Johann Hendrik Fix* en *Anna Maria Maquinet*, getuigen van (bevidnet af) *Jo-*

Om Opvækst og Uddannelse giver han ingen Oplysning, men man tager næppe Fejl i, at han i nogle Aar før sin Ansættelse i Dansk Asiatisk Compagni har været bosiddende i Danmark, da han allerede ved Ansættelsen behersker det danske Sprog.

I 1767 blev han ansat i Dansk Asiatisk Compagni, som til Raadet i Frederiksnagor introducerer ham saaledes:² — — — »so haben wir um alle unordnungen und unrichtigkeiten vor zu kommen den mit diesem schiff ausgehenden Fix als einen bekandt geübten buchhalter und vernunftigen sitlichen Menschen engagirt die buchhaltung zu übernehmen, es soll aber der buchhalter Brown* verpflichtet seyn ihm in der gewöhnlichen Ordnung an zu führen, alles deutlich zu machen, und in völliger richtigkeit zu übergeben, und in allen an der Hand zu gehen, bis sein successor die erfordernde Idee von der Sache hat.«

Senere tilføjes, at han er engageret med 300 Rdl. Gage om Aaret, men i Tiden fra Skibets Afgang fra København til dets Ankomst til Frederiksnagor kun skal nyde halv Gage. Skibet hed »Cron Princen af Danemark« ført af Styrmand Jacob Olsen.³ Da Skibsassistentens Journal fra dette Togt ikke er bevaret, derimod Captainens, som væsentlig omtaler Navigeringen, er Passagererne kun lejlighedsvis omtalt. Det ses, at Skibet forlod København d. 6. Decbr. 1767 og uden Genvordigheder naaede Trankebar d. 5. Juli 1768. Her laa man til d. 28. s. M., satte Kurs efter Bengalen, hvor man i Gangesflodens Munding tog Lods d. 6. August. Først den 28. s. M. ankrede i Frederiksnagor, men Fix og hans Rejsfælle »H. r. M a s a r d«** havde allerede den 8de forladt Skibet og paa egen Haand i et mindre Fartøj begivet sig til den Danske Loge, som laa 32 Mil oppe ad Floden.

Fix overtog efter Ankomsten sin Bogholderpost og synes straks at være velanskreven, endda saaledes at Gouvernementet i Trankebar forsøgte at faa ham dertil som Bogholder, men da Directionen

hann Leonhard Maquinet en Anna Maria geboorene Maquinet gedoopt 1 Januar 1736.

Samme Kilde 2tes, Traubuch Fol. 2.: Johann Henrik Vix, Koussenwever (Strømpevæver) in die Nieuw-Stad Weduwnaar endt Anna Maria Maquinet, egte Dogter van Jakob Maquinet, Bürger endt Tabakshandelaar in die Nieuw Stad, Zyn by out getrouwed (viede) den 10 November 1732. Erste Trauung 31 März 1732 mit Maria Magdalena Wald.

Geburtsort Wachenbuchen angegeben.

* Brown, James, kom 1760 til Indien som Bogholder, virkede en kort Tid som Sekonde i Frederiksnagor, død som Pakhusmester i Trankebar.

** Mazar dela Garde, Pierre François, f. 20 Sept. 1740, levede i Lucknow i 1802, gik ca. 1779 ud af Compagniets Tjeneste for at overgaa i privat Tjeneste i Indien.

i København, utilfreds med *Cazenoves** Ledelse af Logen i Bengalen,⁴ havde afsendt en ny Chef, *Herman Frederik Henckel*, og udnævnt *Fix* til II Stemme i Raadet, forblev han i Frederiksnagor, hvortil den ny Chef ankom med Skibet »*Caroline Mathilde*«, Capt. *Schifter*, i Midten af August 1770.

Henckel var en erfaren Købmand i Kompagniets Tjeneste, havde været med »*Trankebar*« i 1763, da den blev opbragt af Maratterne og senere frataget disse af Portugiserne, men fik kun en stakket Levetid i Frederiksnagor. Han døde allerede d. 11. Septbr. 1770, godt 14 Dage efter sin Ankomst. Det var en given Ting, at Raadet nu konstituerede sig med *Fix* som Chef, indtil Gouvenementets og senere Direktionens Approbation kunde foreligge.

Blev *Fix*' Samarbejde med *Henckel* saaledes ikke til noget, kom hans Enke derimod til at gribe ind i *Fix*' Liv, hvorom Optegnelserne beretter:

»Anno 1747 d. 31 Decbr. om Natten Kl. 12 blev min Kone fød i *Freiksdal* og i Daaben kaldet *Anthonetta Maria*.«⁵

»Anna 1768 d. 21 Martii blev min Kone *Antonetta Marie* fød *Kiær* og den Tid gift⁶ med *Hermann Friedrichs Henckel*, Købmand udi det kgl. Asiatiske Compagnis Tjeneste, forløst den første Gang med sin Søn, som 8 Dage derpaa udi Daaben blev kaldet *Friedrick Ernst*.⁷ Faddernes Navne *Camertiener* hos Kong *Christian VII* Hr. *Brühl*, *Printz Frederiks Camertienere* Hr. *Lydersen* og *Sahn*, *Jomfruene Lassen* og *Jørgensen*.«

»Anno 1770 den 6 Maj forløst med en Datter paa Skibet »*Dronning Caroline Mathilde*«, commanderet af *Capitain Mads Schifter*, paa Højden af *Cap de bone Esperance*, da hun samme Tid var paa Rejse hertil Bengalen med hendes Mand *Henckel* som Oberhoved beskikket til *Frederiksnagor*. Barnet blev døbt d. 13 Maj om Bord samme Skib og kaldet *Caroline Mathilde*. *Capt. Schifter* bar hende til Daaben, *Oberstyrmand Hast(e)* holdt Huen, *Secretraad Juul*, *Styrmand Olivarius* og *Kierulf*, *Skibs Assistent Lyng* og *Obermester Feldbaum* stod Faddere.«

»Den 11 September (1770) afgik ved Døden *Herman Friedrich Henckel*, Oberhoved her paa *Frederiksnagor* i Bengalen, blev begravet den 12 under Minute Skudfyring og 3de Salver af Militaire paa Kirkegaarden. Han blev døbt i Gilleleje d. 19 Septbr. 1734.«⁸

»Anno 1771 Mandag d. 11 Januar blev jeg, *J. L. Fix* med foranmeldte *Henckels* efterladte Enke mellem os selv og uden Ceremoni forlovet, og d. 11 Februar om Eftermiddagen Kl. 6 slet sammenviet af *Missionær-Præst* Hr. *Johann Zacharias Kiærnander*,** under *Canoners Affyring*, *Illumination* og hele *Coloniets Overværelse*.«

* *Cazenove, Charles de*, (1735—1790) Fætter til *Etatsr. Fr. de Coninck*, af denne anbefalet til *Asiat. Comp.* Kom 26/1 1768 til *Frederiksnagor* som Chef, men skuffede i høj Grad de overdrevne Forventninger til ham. Forsvandt i Slutningen af 1769 til *Calcutta*, hvorefter *Comp.* anlagde Sag mod ham (se »*Niels Lunde Reiersen*« af *C. Nyrop Kb.* 1896 P. 212. 232 ff.)

** *Kiærnander, Johann Zacharias* (1711—1799) f. paa *Gotland*, studerede ved *Upsala* og *Halle*, kom til *Calcutta* 1758, hvor han i

Fix blev som »Guvernør« (en Titel, som egentlig ikke var normeret for Opperhovedet, men som han, trods sin korte Funktionstid, bevarede til sin Død) i Stand til at byde sin Hustru en ny og komfortabel Bolig, idet den gamle, forfaldne, lerklinede Embedsbolig var saa hensynsfuld pludselig at styrte sammen den 2 December 1770 under en Middag, uden at nogen kom til Skade. Han opførte i Stedet, for 25.000 Rupier, et smukt og anseeligt Hus, som staar den Dag i Dag.

Omend nu Fix havde gammel Slendrian at kæmpe med, og overtog Kolonien i forsømt Tilstand, kan det ikke forblive nogen Hemmelighed, at hans Bestyrelse skaffede Gouvernementet i Trankebar og Direktionen en Mængde Vanskeligheder paa Halsen. Hertil bidrog hovedsagelig hans iltre Sind, smaalige Tænkemaade og rethaveriske Tilbøjelighed, — hvor han kunde komme i Karambolage med Nabokoloniernes Repræsentanter, sine Embedsmænd, de Indfødte eller Forretningsforbindelser, lod han ikke Lejligheden gaa fra sig.

Gouvernør *Abb est é e** i Trankebar udtrykker sig f. Eks. saaledes om hans Skrivemaade:⁹ »For faa Dage siden er os indløben en Skrivelse af Dato 16 Junii fra Dennem, Herr Fix og Juul,** og da samme er saa uforskammet, og saa høyst utilladelig, at det ey kundet andet end opvække de billigste Resentiments, saa skal vi viide at gaa den Vey, som [er] Os mest anstændig til Satisfaktions Erholdelse, og aldrig saaledes at forglemme Os selv at equalisere Os med Dennem i Grovheder og Uhføligheder.«

Slige »Udladelser« fra Gouvernementet var nu vel ikke usete eller uhørte — ogsaa overfor andre Embedsmænd, — man maa erindre, at Klimaet gjorde Europæerne »hede i Hovedet« og irritable, og at der undertiden faldt Ord indbyrdes, som under andre Forhold aldrig var bleven udtalt.

Blandt de mange forskellige Sager, som Gouvernementet be-

1770 byggede den endnu benyttede »Old Mission church«. En mærkelig Blanding af Geschäftsmand og Præst. Var en Overgang umaadelig rig, men døde fattig og blind, efter at Kirken var frataget ham af hans Kreditorer.

* *Abb est é e*, *Peter Herman* f. 1728 i Kbh., ansat 1752 i Ostindien, Guvernør 1761—74, hjemkom 1775 og blev Direktør i Asiatick Comp. Deltog i Forhandlingerne om Koloniernes Overgang til Kronen 1777, afrejste s. A., udnævnt til Generalguvernør og Brigadér, til Indien, tog Afsked 1783, men fungerede til 1788, da *Peter Anker* overtog Guvernørposten. Død 29/12—1794, begr. i Holmens K.

** *Juul, Chr. Fibiger*, afrejste sammen med Fix fra København til Frederiksnagor, fortred straks ved Ankomsten og vendte omgaaende hjem, men atter ud i 1770. Forflyttedes til Trankebar i 1774 for at afløse *Bie* som Sekretær, men døde allerede Aaret efter, d. 14 Juni i Poreiar ved Trankebar.

brejder Raadet (d. v. s. Fix), var »den egenmægtige Opførelse af den nye Bygning«, Tabet af 700 Biggas Grund i Landsbyen Pirapour, Fix' Misforstaaelser med Franskmændene paa Chandernagore, og hans Ønske om at ophæve et bestaaende Kortel med disse, »hvilket kun vil medføre Animositeter, Disputer, og Stridigheder,« Fix' Arrestation af Assistent M a r q u a r d * og paafølgende Sekvestration af hans Effekter, som maa skyldes »personlig Modvilje« — (»skulde det være muligt at de begge have tænkt sig og handlet eet i den Sag«?). — Fix har købt et Parti Ris af en Mand i Byen, oplagt det, og givet Kvittering for en vis Vægt. Nogen Tid efter, da Partiet var svundet, vil han kun betale efter den nye Vægt, anklages af Sælgeren, som faar Ret hos Gouvernementet. I en Handel med en Mand paa Calcutta er Fix indgaaet paa at underkaste sig Voldgift i Tvivlstilfælde, men nægter dog dette, da det kommer til Stykket. Den retsindige Abbestée forlanger her, at Sælgeren skal indstævne Fix for Retten i Trankebar, »hvor De skal vederfahres, hvad Lov og Rett tilholder«.

Disse Uddrag, af hvad kun to Breve fra Gouvernementet indeholder,¹⁰ giver tilstrækkelig Forstaaelse af Gouvernementets Ønske om at faa Fix erstattet med en anden Mand, men det hørte stedse til de største Vanskeligheder i Dansk Ostindien at have de rette Mænd ved Haanden.

Direktionen i København var selvfølgelig efterhaanden bleven bekendt med Forholdene i Frederiksnagor og havde forlangt en Kommissær sendt ud fra Trankebar for til Bunds at undersøge Sagerne. Dette meddeles Fix, »og da Administrationen ey alleneste før, men endog efter Deres Tiid kommer med i Betragtning, saa ville vi nok som Venner raade Dennem til i Almindelighed at gaa reedelig og aabenhjertig til Værks, da samme (at vi skal bruge den Høye Directions egne Ord) er: »det eneste Møyn, hvorved De kan tilvende sig den Høye Directions Gunst og Bevaagenhed«.¹¹

Gouvernementets Valg faldt paa Secretraaden Ole Bie,** som skulde have »Præsidium i alle Kompagniets Forretninger, som han agter nødvendig at entrere i og Conjunctive med Dennem at agere i Alt — — — —«.

* Marquard, Diderich, ansat 1767, muligvis ogsaa Rejsefælle af Fix fra København. Opnaaede at blive 3 Gange udsat af Compagniets Tjeneste, hvorefter hans Genantagelse paany skaffede Bie en Røffel fra Directionen. Omtales 1777 som endelig frattraadt.

** Bie, Ole (1733—1805) f. i Trondhjem, kom til Trankebar 1757, hvor han forblev i Compagniets Tjeneste til 1776. Ved Koloniernes Overgang til Kronen i 1777 udnævnt til Chef i Bengalen, en Stilling han beklædte til sin Død 18 Mai 1805, Justitsraad 1780, Rang af Oberstlieutenant 1782. Oberst 1798. Har Rekorden for lang Tjeneste i Dansk Ostindien. Forstod ved Fasthed og Smidighed, tit under vanskelige Forhold, at bevare Respekten for det danske Flag overfor Nabokoloniernes Regeringer.

Bie ankom til Frederiksnagor 4 September og overtog samme Dag Kommandoen. At lade disse to Mænd »conjunctive agere« viste sig straks umuligt. Som rimeligt var, mødtes Bie og Fix med Uvilje, og der grundlagdes da ogsaa ved disse to Mænds Møde et gensidigt Had, som ikke kølnedes i det lange Spand af Aar, hvori de nødsagedes til at taale hinanden paa den lille Flække Frederiksnagor, et Had, som forbitrede dem begge Livet, og som under ingen Omstændigheder kunde være til Gavn for Handelen og Administrationen. Dette Had blev ikke mindre intensivt da Kolonien i 1777 gik over til Kronen, og Fix forblev som Compagniets Førstefaktor, medens Bie gik i Kongens Tjeneste og bestyrede Logen administrativt. Bie var ikke mindre stejl og stædig end Fix, begge led af, hvad man i Nutiden vil kalde »Mereværdskomplekser«, og det var tit latterlige Kompetancespørgsmaal, som gav Anledning til deres Stridigheder, de følte sig som Ledere af to hinanden fjendtlige Virksomheder, hvor netop gensidig Hjælpsomhed og Forstaaelse havde været paa sin Plads.

Fix var af Gouvernementet ikke mindst blevet angrebet for sin Forsømmelse af de lokale Skifter. Han undskyldte sig stadig med, at han havde modtaget dem i forsømt Stand, hvad muligvis ogsaa kunde være rigtigt, men ialtfald paaførte de Kompagniet en hel Del Vanskeligheder.¹² Under Alt dette var Fix selv blevet ked af Stillingen og ansøgte om sin Afsked fra Embedet for at patriere, hvilket blev ham bevilget paa Betingelse af hans Forbliven i endnu et Aar for at gøre sin Eftermand Rede for Skifterne. Tillige skulde han, i Anledning af Kompagniets nye Octroy af 1772, opgøre alle Konti og sørge for Afvikling af alle henstaaende og uafgjorte Af-færer.¹³

Efter at Undersøgelsen var sluttet, afrejste Bie fra Frederiksnagor d. 28 Decbr. 1772, hvorefter Fix atter fik Styret indtil den af Gouvernementet ny udnævnte Chef, Overassistent **A n d r e a s H i e r n ø e** * ankom 25 August 1773. Abbestée tilbød Fix Stillingen som Opperhoved paa Calicut, men hvis han ikke modtog den, skulde han betragtes som udtraadt af Kompagniets Tjeneste, »hvad Gouvernementet dog nødig ser«. ¹⁴

Direktionen i København havde imidlertid andre Planer. Kort efter at Hiernøe havde sat sig tilrette i Chefsstolen, resolverede den, at Bie skulde være Chef, idet den forventede at dette kunde ske 6 Maaneder efter Brevets Modtagelse i Trankebar og at Fix

* **H i e r n ø e**, **A n d r e a s** (muligvis den **A. H.**, som døbt 14/3 1731 i Horsens Kirke), ansat 1752 i Logen Calicut, hvor han forblev en Snes Aar. Hans Administration af Frederiksnagor var en Blanding af godt og ondt. Hustruen, som skal være født **B e r n e r**, forlod kort før hans Død 6 Decbr. 1779 Frederiksnagor, hvorfra han selv ikke naaede at slippe, fastholdt for Gæld til den kgl. Kasse.

skulde være Bogholder i Trankebar eller Frederiksnagor, men han maatte iøvrigt gerne »dimitteres mod fri Rejse hjem, saafremt han gjorde Rede for de ham betroede Midler«. ¹⁵

Gouvernementet var nu ikke altfor ivrig efter at skille sig af med Bie, og han paa sin Side ikke forhippet paa at komme til Bengalen. Paa denne Maade varede Hiernøes Konstitution betydelig længere end forudset, thi først d. 25 Septbr. 1776 landede Bie i Frederiksnagor, ledsaget af den ny udnævnte 3die Stemme, Jørgen Billefeldt,* og Bie's unge Slægtning, Chr. Wilh. Duntzfelt** som Assistent.

For Hiernøe, som nu maatte aflevere Chefsværdigheden og Boligen, oprandt en svær Tid. Han kunde ikke gøre Rede for Beholdningerne, og Gouvernementet forlangte af Bie »ey at slippe ham førend De er fuldkommen satisfacerede«. Fattig og syg døde han i Frederiksnagor d. 6. Decbr. 1779. ¹⁶

Uden at det ses, at Fix er bleven endelig afskediget af Kompagniets Tjeneste, maa dette formodes, dels fordi Raadets 3 Pladser var besatte (Bie, Ehlers, Billefeldt) og dels fordi Fix paa dette Tidspunkt gik i Kompagni med John Fenwick,*** med hvem han drev privat Handel og Rederi. De skal en Tid have haft 5 Skibe i Søen,¹⁷ blev imidlertid uenige med det Resultat, at Fenwick indklagede Fix for Raadet for tilgodehavende Penge.¹⁸ Omkring 1783 drev Fix ligeledes privat Handel med en i Trankebar boende Franskmand Melchior la Beaume,**** med hvem han ogsaa havde Retssag i Frederiksnagor om Fordeling af Udbyttet.¹⁹

Frigivelsen af Handelen paa Ostindien 1772 bevirkede, at

* Billefeldt, Jørgen, Søn af Edvard Jensen (Billefeldt) i Odense, kom 1760 til Trankebar som Consumptions Skriver. En brav Mand, som i 1780 af Ole Bie gjordes til Byskriver i Frederiksnagor, men frasagde sig Bestillingen, som laa over hans Evner. Død 19 Juli 1781 i Frederiksnagor.

** Duntzfelt, Christian Wilhelm (1762—1809), Storkøbmand og Skibsreder (se Johs. Werner: C. W. Duntzfelt, Kbh. 1927) Hans Mormoder Adelheid Krøckel, f. Panck, var en Søster til Ole Bies Hustru Wendela Panck.

*** Fenwick, John, var i 1773 Kommissionær for James Brown (se ovenfor), hvis Hus Compagniet havde købt for 10.000 Rup. (Udg. Breve Trbr. 1773 Skr. af 7/8) Om Fenwick og Brown skulde tilhøre den af Hauch-Fausbøll beskrevne Slægt »Brown« (Kbh. 1918) er ikke oplyst deri.

**** La Beaume, Melchior, var bosat i Trankebar og fik i 1778 Naturalisations-Patent i København paa Foranledning af Conferensraad Fabricius de Tengenagel og paa anbefaling af Gouvernementet i Trankebar. Han anføres da som over 50 Aar gl., ugift og med anseelige Midler, hvoraf 12.000 Rdl. er employeret i Iselin & Co i Kbhvn., og 30.—40.000 Rdl. i Trankebar.

Kompagniets Embedsmænd i Indien nok saa meget interesserede sig for privat Handel, som for at tjene en ussel Løn. At Fix i disse Aar lagde Grunden til sin Formue er utvivlsomt, men hans Familie var efterhaanden ogsaa vokset ganske antageligt.

Optegnelserne siger:

»Anno 1771 d. 28 Septbr. om Morgenens Kl. halveet blev min Kone forløst med en Datter, som samme Formiddag blev døbt af Præsten med Skibet »Rigernes Ønske«, Hr. Høyer og blev kaldet Leonora Marie. Jeg holdt hende over Daaben ved min Kones Seng udi Nærværelse af Doctor Lorentzen.«*

»Anno 1773, Torsdagen d. 14 Januar om Formiddagen Kl. 8½ blev min Kone atter forløst lykkeligen med en Søn, som blev døbt Onsdag d. 18 Martii om Formiddagen Kl. 9½ slet udi Logens store Sahl af Missionair Præst Hr. Kiernander og kaldet Johan Hendrick. Moderen holdt ham over Daaben i Overværelse af Huusets Folck.«

»Anno 1776, Lørdag d. 13 July om Eftermiddagen Kl. 2¼ forløst (.....) med en Dreng døbt 3 December af Missionair Præst Diemer.** Holdt over Daaben af Moderen i Nærværelse af Supercargo Lyng, Peder Jacob Ponick,*** Jomfru Catharina Hedeveg Lorentzen — han blev kaldet Johann Leonhard.«

»Anno 1777, Lørdag Eftermiddag Klokken 5²⁵ d. 20 December blev hun igien forløst med en Søn som blev døbt d. 11 Januar 1778 af Skibs Præsten med »Dansborg« Hr. Wolf og kaldet Peter Jacob.«

»Anno 1780, Onsdag d. 19. Januar om Aftenen Kl. 8 slet blev hun atter forløst med en Datter. Hun blev døbt af Dr. Burn fra Calcutta og kaldet Bolette Marie. Fadderne vare Captain Ulrich Lodberg,**** Jacob Brønnum Scavenius† og jeg selv. Døbt d. 28 November 1780 Kl. 1 om Middagen.«

* Lorentzen, Caspar, kom i 1757 til Indien som Obermester, d. v. s. Læge, virkede i Trankebar til 1771, derefter i Bengalen (En Caspar Lorentzen, Købmand, viedes 1/1—1759 i Rendsborg Garnisons K.)

** Diemer, Johann Christmann, f. 1745, ordineret 1773 i Wernigerode, kom 1774 til Calcutta, død 1792 (Dansk-Hallisk-Engelsk Missionær) se Fenger: Den Trankebarske Missions Historie.

*** Ponick, en Mad. Poneck var Fadder 3/5 1757 i Lyngby K. ved Fru Fix' Broders Daab (Carl Christian Kiær) og en Jfr. Ponick 24/4 1762 Fadder ved en anden Broders Daab (Friderich Jørgen).

**** Lodberg, Ulrich Christian, f. 16/11 1733 i Larvik, død 28/10 1789 i Kbh. Borgerskab som Skipper i Kbh. 10/5 1769, titulær Søløjtnant 17/9 1782. Gjorde fra 1772—88 flere Vest- og Ostindierejser i privat Tjeneste. Ejede en kort Tid »Folehavegaard« i Hørsholm, senere en Lystgaard i Lyngby. Gift 2) 28/10 1782 i Holmens K., Kbh. Cathrine Hedeveg Aboe, i dette Ægteskab 2 Døtre, Marthe dbt. 2/7 1783 Kbh., Ulrikke dbt. 25/5 1788 i Kbh.

† Scavenius, Jakob Brønnum, (1751—1820) blev 21 Okt. 1780 udnævnt til 2den Factor i Asiatick Comp. i Frederiksnagor og avancerede ved Fix' Hjemrejse i Janr. 1787 til 1ste Factor. Hans Rapporter til Directionen er prægede af Klarhed og dybtgaaende Kendskab til indiske Forhold. Fraset hans uheldige Sejlen i Kølvanet paa Fix i Toldsagen og dens Udløbere, staar hans Navn lysende i ostindisk Koloni Historie.

»Anno 1780 den 13 July om Formiddagen Kl. 10 døde min Datter *Leonora Maria* udi Hr. *Brix'es** Huus paa *Calcutta* efter en 3 Ugers Sygdom af Blodgang og Feber og blev begravet Fredag d. 14 om Morgenen Kl. 6 paa *Calcutta*. Doctor *Burn* forrettede Tjeneste paa Kirke Gaarden, gammel 8 Aar, 8 Mdr., 15 Dage, 8½ Timer.«

»Anno 1781, Søndagen d. 25 Juli om Morgenen Kl. 5½ blev hun atter forløst med en Datter, som den 25 blev døbt af *J. B. Scavenius* og kaldt *Antoinette Marie*. Samme Dags Aften Kl. 10½ slet hensov hun i Herrens Navn 11 Dage gammel og begravet paa *Serampours Kirkegaard* ved Siden af *Hinckel*.«

»Anno 1781, den 25 July om Morgenen Kl. 2 afgik ved Døden *Peder Jacob Ponick* og samme Eftermiddag bragt til sit Hvilested her paa *Serampore*.«

Imidlertid havde *Bie* faaet Lede ved Chefsposten. Dels vel lokket ved Udsigten til lukrative private Forretninger, dels krænket over *Gouvernementets* Kritik, som stødte den meget selvbevidste *Nordmand*, og dels plaget af *Klimatsygdom*, ansøgte han om med det første at blive afløst, henvisende til at han ikke selv havde søgt, men ifølge »gracicus Udnævnelse af *Directionen*« var kommen til *Bengalen*.²⁰

Meddelelsen om *Cessionsakten* af 1 August 1777, hvorefter *Asiatisk Compagni* overdrog Kronen dets samtlige *Besiddelser* i *Indien*, naaede saaledes til *Indien* paa et ubelejligt Tidspunkt. I *Trankebar* var man uden *Gouvernør*, idet *Abbestée* var hjemme i *Danmark* paa Ferie, medens *Factor Huulbech*** residerede ad interim. *Huulbech's* Meddelelse om *Forandringen* naaede til *Frederiksnagor* d. 21 August 1778.²¹ Han forudsatte, som rimeligt var, at *Bie* vilde fortsætte under de nye Forhold som *Chef* og *1ste Stemme*, med den nye *Bogholder Ditlev Ehlers**** som *2den Stemme*, men heri tog han *Fejl*.

Bie var modløs og afkræftet til det yderste af sin haarde *Syg-*

Directionen søgte at beholde ham længst muligt i *Indien*, men han gennemførte sit Ønske om *Hjemrejse* i 1792. I sit *Testamente* indsatte *Fix* ham i 1794 som *Værge* for sine *Børn*. *Ejer* af flere *Storgodser* i *Danmark*. *Etatsraad* 1811. *Død* paa *Gjorslev*.

* *Brix, Christian Frederik*, kom til *Indien* 1762 som *Privatsekretær* hos den nysudnævnte *Direktør Demarchis*, blev et af *Compagniets* mange sorte *Faar*, forsømmelig og uærlig, afskediget i 1771. Det var fra ham, at *Fix* »arvede« de famøse *Skrifter*, hvad dog ikke har gjort *Skaar* i deres *Venskab*. I *Calcutta* opnaaede han *Ansættelse* i engelsk *Tjeneste*.

** *Huulbech, Georg Christian*, ansat i *Asiat. Comp.* 1753. Ved *Cessionen* forblev han som *1ste Factor* i *Compagniets* *Tjeneste*, men varetog som *Interims Gouvernør* *Regeringsforretningerne* indtil *Abbestée's* *Ankomst* i 1778. *Død* 9 Juni 1780 i *Trankebar*.

*** *Ehlers, Detlef*, ansat i *Asiat. Comp.* 1773, boede i 1785 i *Kiel*, hvorfra han ansøgte om *Chefsposten* i *Frederiksnagor*.

dom og frasagde sig med en »Declaration« af 22 Aug. 1778 alle »publique Forretninger«, erklærede, at han aldrig agtede at entrere i Compagniets Tjeneste, og paalagde de Herrer (d. v. s. Ehlers og Billefeldt) »at beoagte Hs. Maj.'s Interesse og Compagniets Handels Affærer«. ²²

Interims-Gouvernementet blev overhovedet ikke ad tjenstlig Vej underrettet om denne vigtige Begivenhed, men fik Meddelelsen i private Breve fra Bengalen af 22 og 23 August. Ved et Gouvernementsmøde d. 19 Septbr. omstødtes Bies Disposition og i Stedet udnævntes Fix til 1ste og Ehlers til 2den Factor. ²³

Man havde bestemt d. 1ste September 1778 som Skæringsdag, og det faldt altsaa nu i Fix' Lod at effektuere den meget vanskelige Adskillelse, Beholdningernes Opgørelse og Værdiansættelse, Børgernes Afslutning, Bygningers og Inventars Forbliven ved Compagniet eller Aflevering etc., etc.

Interims-Gouvernementet maatte naturligvis akviescere ved Bie's Embedsnedlæggelse; det gør ham ansvarlig for al »Prejudice«, samtidig med at Fix, i en for ham uvant kærlig og opmuntrende Tone, beskikkes til sammen med Ehlers at være »de Persohner, der besørger Justitiens Administration og i alt iagttager Hs. Majestæts Interesse og Affaires indtil anden Høj Ordre indløber«. ²⁴

Næppe havde Fix d. 24 Oktober overtaget Chefsposten, før der skete noget ganske uventet. Skibet »Dronning Juliane Maria«, Capt. Haste, som i Decbr. 1777 afgik fra København medførende Guvernør Abbestée, Oberstlieutenant Lichtenstein * m. fl., havde allerede d. 19 Marts 1778 passeret Cap, var til stor Foruroligere derefter ganske forsvundet, men en skønne Dag, den 25 August løb det ind til Malakka, ganske slaaet ud af Kurs. Herfra sendte Abbestée Dagen efter en Skrivelse til Ole Bie, hvori han paa Hs. Maj.'s Vegne udnævner ham til Chef for, og Captain Wichmand,** Chef for Tropperne, til 2det Medlem af det kongelige Raad. ²⁵

Den 13 Novbr. meddeler Bie Factorerne, at han tiltræder Posten

* Lichtenstein, Friedrich Johan Peter, blev 1751 ansat ved Tropperne i Trankebar, men hjemgik 1769. Ved Kronens Overtagelse af Kolonierne udgik han atter 1777, ledsaget af sin Hustru, til Indien, udnævnt til II Medlem af Gouvernementet og Finansraad, udnævnt til Oberst 1782, til nominal Guvernør i Ostindien 1783. Død 8/3 1785 i Trankebar.

** Wichmand, Nicolai, kom 1740 til Trankebar som Gefrejter og arbejdede sig op fra Underofficer til Kaptajnløjtnant. Tilbragte sine 39 Aar i ostindisk Tjeneste, delvis i Calicut, Trankebar og Frederiksnagor. Ved Cessionen fik han kgl. Udn. til II Stemme i Raadet og Chef for Soldatesken i Frederiksnagor, men tog sin Afsked ½ Aar efter. Død 1/10 1783 i Trankebar.

den næste Dag, og »vilde De altsaa i Morgen Formiddag Kl. 9 slætt behage at indfinde Dem i Hans kgl. Majestæts Loge«. ²⁶

Fix »gratulerer oprigtigt«, »excuserer« sig dog paa Grund af Sygdom for at møde, men udbeder sig en Extrakt af Abbestée's Udnævnelses P. M., hvilket omgaaende besvares med et Afslag, da Gouvernementet »faar en saadan tilsendt«. Forøvrigt er »Hr. Fix' iværende Sygdom mig nocksom bekjændt«.

I sine Skrivelser til Gouvernementet og til Huulbech, nu Førstefaktor i Trankebar og nu hans Foresatte, gør Fix Rede for sin eftergivende Handlemaade overfor Bie. ²⁷ Hans Ledemotiv var at undgaa Chicanerier og Fortrædeligheder, han vilde »med Mildhed dræbe Fanden«, som han udtrykker sig. Han fortryder ganske vist, at han uden Sværdslag overlod Bie Kommandoen, uden at indhente Interims-Gouvernementets Approbation, idet han mener, at Abbestée senere ikke vilde have omstødt, hvad dette havde resolveret, saameget mere, som Abbestée var uvidende om, at Bie selv havde frasagt sig Bestyrelsen. Til Slut udtaler han Haabet om at maatte forblive i sin Stilling. Interims-Gouvernementet gav ham delvis Ret, ogsaa fordi det selv følte sig tilsidesat af Bie, som burde have ladet sig indsætte af dette paany, istedetfor selv at indsætte sig. ²⁸ Fix faar Medhold i sin Eftergivenhed for at »evitere Fortrædeligheder«, og har han ikke tidligere opnaaet Gouvernementets Paaskønnelse, saa har ialtfald hele denne Historie bragt ham den.

Nu var da disse to hver for sig ubetinget dygtige Mænd anbragt i Slagstilling overfor hinanden, hver i Spidsen for sin Etat, og paa denne nye Basis kunde Kampen fortsættes. Luften var paa Forhaand ladet med Eksplosionsstof, idet man var midt i den uundgaaelige Opgørelse. Det vilde føre for vidt her at komme ind paa de utallige Trakasserier fra begge Sider, for hvis endelige Afgørelse Commerce Collegiet nu blev den endelige Domstol.

Fix havde i den unge Assistent Scavenius faaet en tro og hengiven Forbundsfælle. Da denne i 1779 var Skibsassistent ombord paa »Ganges«, stiftede han i Frederiksnagor Bekendtskab med Fix, som med Gæstfrihed modtog ham i sit Hus. Da Skibet paa sin Retourrejse naaede Trankebar, fik Scavenius efter Ansøgning Lov at forblive i Indien og kom snart tilbage til Bengalen til den »velsignede Familie«, hos hvem han fandt et Hjem og Venskab, som knyttede dem sammen for Livet. ²⁹

Med Ehlers fik Fix større Vanskeligheder, da denne ikke altid kunde følge sin Chef i hans Dispositioner, hvilket endte med at Ehlers forlod ham og rejste hjem pludselig i 1780. ³⁰

Man var nu midt i den mest »glimrende Handelsperiode«, Dansk Ostindien har kendt, Pengene vældede som en Guldflod, og baade Bie og Fix blev rige Mænd med flere Skibe paa Havet. En kort Tid maa Forholdet mellem dem have været nogenlunde

godt, thi d. 11 Januar 1778 var Bie's to unge Døttre* Faddere ved Fix' Søns Daab. Pudsigt nok har Fix i sine Optegnelser overalt nævnt Fadderne — kun ikke her. Kendsgerningen fremtræder i Form af et Daabsbevis undertegnet af den norske Skibspræst C. Wolf.³¹

Alt gik nu sin skæve Gang, indtil en Bombe sprang, som fik Virkninger af uanet Betydning, ikke alene for Bie og Fix, men for hele den danske Koloni.

Adskillig Gnidning mellem Frederiksnagors Købmænd og det engelske Toldvæsens Optrædere tilskyndede Ole Bie til at foreslaa den engelske Regering paa Calcutta en Forpagtning af hele den Told, som Danskerne skulde svare Englænderne, for en Sum af 7000 Rupier p. a. Den 22 Januar 1782 akcepterede Englænderne Forslaget, og den 28 s. M. blev en Proklamation om dette Forhold opslaaet i Frederiksnagor, idet Comp.'s Factorer dog fik særlig Underretning.

Medens Befolkningen modtog Forandringen med Resignation, satte den Fix i sandt Raseri. Han begik nu sikkert sit Livs største Bêtise, idet han, udenom Gouvernemenet og Commerce-Collegium, direkte tilskrev den engelske Regering paa Calcutta 7 Februar 1782. I en irriterende Skolemesterstil gaar han i Rette med Englænderne for denne Kontrakt, kalder den »usømmelig, Indbrud i Compagniets Privilegier, stridende mod Nationens og Folkeret« m. m. Uanset Berettigelse eller ikke var Tonen helt igennem fornærmende for Englænderne, hvorfor Gouvernør Hastings** ejheller besvarede den, men sendte en Kopi af den til Bie med Forespørgsel, om der fandtes andre Autoriteter end »Dem, med hvem vi stadig ellers har forhandlet«.³²

Naar engang Bogen om Ole Bie bliver skrevet, vil hele denne omfattende Sag kunne faa sin Belysning; her skal kun anføres, at Bie efterhaanden havde saamegen Modstand, at han opsagde Forpagtningen til Ophør 1 Februar 1783.

Men dermed var Sagen ikke tilende. Ad tjenstlig Vej naaede den til Kongen, som d. 24 Marts 1783 resolverede, at der i Tranke-

* Bie, Juliana Theresia f. 1767 gift med engl. Købmand William Morley i Frederiksnagor.

* Bie, Caroline Mathilde (1766—1812) gift 1) 1779 i Calcutta med John Carmichael, Factor i det engelske Ostindiske Comp. 2) 1784 i Calcutta, Frederik Schaffalitzky de Muckadell (se denne).

** Hastings, Warren, (1732—1818) engelsk Guvernør i Indien, kom første Gang til Indien i 1750, hjemgik i 1765, atter ud i 1768, blev i 1773 den første engelske Generalguvernør, men forlod atter Indien i 1785. Hans Regeringstid kendetegnes af heldige Krige og betydelige Udvidelser af de engelske Kolonier. H. manglede ikke Modstandere, hverken i Indien indenfor Raadet eller i England, men opnaaede tilsidst almindelig Anerkendelse og Hæder i sit Fædreland.

bar skulde nedsættes en Kommission til Undersøgelse af Toldsagen (Ordren modtaget i Trankebar Marts 1784) og af Fix' Forhold dertil.

Som sædvanlig havde Gouvernementet ikke kvalificeret Personale ved Haanden, og Kommissionen blev derfor tilfældigt sammensat, nemlig af afskediget Premierlieutenant Fr. Schaffalitzky de Muckadell,* der som »Consul for Indien« paa Lykke og Fromme var draget til Indien (Præses), »Procurator« Nils Beck** (en Mand uden juridisk Eksamen), Aktor, og Byfogeden i Frederiksnagor, den halvt sindssyge Chr. Junghans*** De to førstnævnte Herrer ankom i Midten af Juni 1784 til Frederiksnagor, og ved Tam-Tam paa Gaderne kundgjordes Grunden til deres Ankomst. Hele det lille Samfund sattes paa den anden Ende, selv Kommissionens Medlemmer kom i Haarene paa hinanden; Bie, der stadig fungerede som Logens Chef, optraadte som højeste juridiske Myndighed, (for at gøre Konfusionen fuldkommen, blev Schaffalitzky under Sagen Bie's Svigersøn). Aktor Beck blev sat i Arrest, Junghans afskediget, medens Fix i Sept.-Okt. 1784 var mere eller mindre impliceret i følgende Sager:

Fix contra La Beaume, La Beaume contra Junghans, Schaffalitzky contra 1) Beck og 2) Factorerne Fix og Scavenius og endelig Fix contra Ole Bie.

Det gik saavidt, at Fix holdt bevæbnede engelske Sipojer i sit Hus, hvad særlig ophidsede Gemytterne.

Gouvernementet sad raadvild og magtesløs i Trankebar, blev af hver især bombarderet med harmfnysende Erklæringer, og til sidst var der ikke andet at gøre end at opløse Kommissionen, hvilket skete Juleaften 1784.

* Schaffalitzky de Muckadell, Friedrich, Friherre (1755—1814), 4/6 1766 Sekltn. 4/9 1772 Prmltn. ved Livregiment Kyrasserer, udtraadt 1/7 81 »paa Grund af Svaghed«. 24/3 1783 paa Ansøgning udnævnt til »Consul for Indien«. Kom efter en eventyrlig Rejse til Trankebar i Begyndelsen af 1784 og 9 Juli s. A. til Frederiksnagor. Forblev i Indien til 1800, da han forlod sin Hustru for at gaa til København, hvor han døde fattig og ensom i 1814. Han vragede de Stillinger som blev ham tilbudt i Indien (Resident paa Patna) og nøjedes med Stillingen som Svigersøn af Ole Bie.

** Beck, Nils, »Procurator«, et ubeskrevet Blad i Indien før Kommissions-sagen mod Ole Bie gav ham en Chance. I denne Farce opnaaede han til Gengæld at blive en Hovedperson.

*** Junghans, Christian Frederik (1753—1810) f. i Tillitse Sogn, Falster, dansk juridisk Eksamen 1779, ankom 1781 til Frederiksnagor som 2den Stemmø, Byfoged, Auditor m. m. Gav baade under Ole Bie og Le Fèvre Anledning til uhyre Vanskeligheder, syg paa Legeme og Sjæl som han var. I Kommissions-sagen mod Ole Bie kom hans Utilregnelighed til fuldt Udbrud, hvorpaa hans Afsked fulgte. Hjemkom i 1789 til Danmark, hvor Faderen, Borgmester Hans J. i Kolding energisk, men uden Resultat søgte at faa ham rehabiliteret.

Den 20 Novbr. meddelte Gouvernementet Ole Bie Tilladelse til paa Æresord at rejse til København for at retfærdiggøre sig,³³ idet han samtidig er afskediget fra sit Embede, og *L e F è v r e** udnævnt til hans Efterfølger. Den 13 Februar 1785 afsejlede Bie fra Frederiksnagor med sine to Skibe »Providentia« og »Biekuben«, ledsaget af sine Døttre og Svigersønnen Schaffalitzky, medens Aktor Beck ombord paa Skibet »Sct. Thomas«, Capt. Ulrich Lodberg, søgte at komme ham i Forkøbet, hvad dog mislykkedes, idet han døde ombord den 1ste Juli 1785.

Hermed endte egentlig det oprivende »Samarbejde« mellem Fix og Bie. Den sidste blev ved kgl. Resolution af 26 Juli 1786 befriet for al Tiltale og tiltraadte paany sit Embede i 1788.

For Fix' Vedkommende lyder Commerce-Collegiets Indstilling til Kongen af 19 Juli 1786 saaledes:³⁴

»Vi finder Factor Fix' Forhold meget mere strafværdig (end Bies), som af Had og Misundelse imod Oberstlieutenant Bie, og den Vinding Toldforpagtningen kunde give ham, uden at se paa Coloniens Bedste og de Fordele, som derved for Handelen og de locale Conjuncturer vare forbundne, paa saa uanstændig Maade og imod sin Pligt, ikke alleene henvender sig til det engelske Gouvernement for at sværte hans og Coloniens Chef, som den, der havde begaaet den største Forbrydelse, og som med de haardeste Bebrejdelser imod Oberstlieutenant Bie, og de stærkeste Udtryk imod Gouvernementet, fordrister sig til at protestere imod en Handling, hvilken han ikke undsaa sig for ey alleene at vise at være fordelagtig for en af Coloniens Indbyggere, som var hans Chef, men ogsaa ved en detailleret Calcul søgte at godtgøre Oberstlieutenantens Vinding til 170.000 S. R. istedetfor 7000 han for Toldens Forpagtning skulde betale, uden at eftertænke Følgerne, som denne hans overlede Hidsighed kunde foranledige ved at aabenbare Englænderne den danske Handels Vigtighed og Tilvækst.

Han vover endog med den anden Factor Scavenius paa Deres Majestæts og den Danske Nations Vegne at protestere imod Oberstlieutenant Bie's Toldforpagtning, et Foretagende, som ikke paa nogen Maade kan undskyldes, men paa det alvorligste fortiener at ansees.«

Kongen resolverede 26 Juli, at Fix og Scavenius skal tiltales for at have tilsidesat deres Pligt (de eneste, som overhovedet blev tiltalte i denne Sag!). Tiltalen blev dog ophævet ved kgl. Resol. af 12 August 1789, efterat Generalprokurør, Conferensraad *B a n g*** paa Danske Cancellis Foranledning havde faaet forelagt

* *L e F è v r e*, Friedrich Ludvig, (1755—1799) Officer, afgaaet med Kaptajns Karakter 15/10 77 i Kbh., blev Kompagnichef i Trankebar 1782. Kom til Frederiksnagor 29 Janr. 1785 for at afløse Bie. Hans »meget besynderlige Opførelse« overfor Englænderne i den Periode gav Anledning til diplomatisk Indskriden, og bevirkede hans Afsked i 1789. Hjemkommen i 1794 søgte han og fik Stillingen som Resident paa Logen Patna (1798), men døde før Afrejsen fra Danmark.

** *B a n g*, O l u f L u n d t, 1731—89, 1758 Højesteretsadvokat, 1763 Kammeradvokat, førte Chr. VII's Sag i Skilsmissen med Caroline Mathilde,

Sagens Akter og derefter ment, at begge havde handlet, som de synes, deres Pligt bød dem.³⁵

Medens Fix nu havde faaet Fred for Bie i Frederiksnagor, indviklede han sig, medens Le Fèvre var Chef, i endnu en ubehagelig Affære.

Denne forholder sig i Duntzfelts Fremstilling saaledes:³⁶

»Fix tilskrev Raadet og angav, at en Snow »Minerva«, Captajn Thomas, var ham tilhørende og begærede derfor dansk Søpas,³⁷ som blev ham givet uden videre, da Snowen laa paa Frederiksnagor og under dansk Flag indtog Opium af Compagniets Beholdning. Da Skibet skulde passere Calcutta, blev det stoppet og Captainen samt Rederne heraf, som alle var engelske, paa Examination af den engelske Regering tilstod, at Fartøjet og Ladningen var deres Ejendom. Lord Cornwallis* skrev derpaa til Frederiksnagor om Sagen, og da Raadet (Le Fèvre, Junghans, Duntzfelt) henvendte sig til Fix at bevise hans Ejendom til Skibet, kunde han det ikke, men tilstod Sandheden, hvorfor det befrygtes, at Confiskation vil finde Sted, og de Engleske vil tage Anledning til at anholde og examinere alle Danske Skibe til Flaggets Dishonneur og Rederens Skade, hvorfor Raadet har holdt Hr. Fix ansvarlig. Compagniet vil antagelig miste Beløbet af denne Opium (60.000 Rupier), som jeg tror er solgt paa Kredit, og i Fald Confiskation gøres derpaa kan Køberen ikke betale samme. Cornwallis har ligeledes truet Fix i et Brev, at den aarlige Tilstaaelse af Opium, 200 Casser til Comp. skulde ophæves, og om det sker vil Comp. lide et grusomt Tab, og denne Opdagelse kunde ligeledes skade Nationen i de Forretninger, jeg paa min nuværende Deputation afhandler med det engelske Raad³⁸ — — — og frygter meget for Følgerne af denne Tildragelse«.

Lord Cornwallis fastslaar i sit Brev til Fix af 8 Novbr., (hvoraf Kopi sendes til Raadet), at Køberen er Englænder, at han har købt 134 Kasser Opium, kalder Fix' Handlemaade for Bedrageri og forlanger at vide, om Salget er sket af det Kvantum, som er indrømmet Danskerne, da Englænderne ikke ønsker at levere disse Opium, som til Skade for den engelske Handel afsættes til Englændere.

Fix' Forsvar er kun tomme Ord³⁹. Han forsøger at reducere Søpassets Betydning, kalder sig nu kun Medreder etc. For Raadet var intet andet at gøre end at erkende Fadæsen og overfor Fix at gøre ham ansvarlig for alle Følger.

Resultatet blev at Snowen blev losset i Calcutta og igen løsladt

1777 optaget i Adelsstanden, 1779 Etatsraad og Vice Generalprokurør, 1780 Assessor i Kancellikollegiet og extraordinær Assessor i Højesteret, 1783 Konferensraad, 1784 Generalprokurør.

* Cornwallis, Charles Mann, Lord Brome, (1738—1805) udmærkede sig i den nordamerikanske Frihedskrig, blev 1786 Generalguvernør i Indien (afløste Hastings) og besejrede Englands vældige Fjende, Tipposahib, afgørende ved Seringapatam 1792. Vendte hjem til England i 1793, men udnævntes paany i 1805 til Generalguvernør i Indien, hvor han døde kort efter sin Ankomst s. A. Lige fremragende ved sine Talenter som Organisator og Feltherre.

imod at Captainen betalte dobbelt Told og ombyttede det danske Flag med engelsk, medens der for Fremtiden blev lagt Danskerne forskellige Hindringer i Vejen med Hensyn til Opium-Leverancen, hvortil kom at Englænderne ved denne Lejlighed opdagede, at Danskerne havde faaet et større Kvantum end tilladt.⁴⁰

Ved kongelig Resolution af 6 Juni 1787 skulde »Raadet tiltales og Fix actioneres enten i Frederiksnagor eller her for Udstedelsen af Søpasset, om han hertil efter Forventning i dette Aar skulde ankomme«. (Nogen senere Afgørelse ses ikke at være faldet).⁴¹

Omsider havde alle de udstaaede Genvordigheder — forskyldte eller uforskyldte — gjort Fix ked af Opholdet i Bengalen. Directionens Tilbud om 1ste Factor Stillingen i Trankebar havde han først modtaget (for at overgaa dertil ved Lejlighed), men det blev ikke til noget. Hans Helbred var efterhaanden svækket, og han ønskede kun at komme hjem, saa meget mere som han følte sig økonomisk tilsidesat for Ligestillede i Trankebar. Det eneste, som holdt ham tilbage, var Frygten for ikke at kunne skaffe sin store Familie tilstrækkeligt Levebrød.⁴²

Her ved Afslutningen af Beretningen om Fix' lange Ophold i Indien skal det siges, at der uhyre sjældent er rejst Kritik af hans merkantile Dispositioner.

Det bør betænkes, at medens Embedsmændenes Forseelser overalt er nøje protokollerede, betragtedes det som givet, at enhver Forretning forløb heldigt og godt, hvorfor den tilsvarende Ros mangler.

Tiden nærmede sig for Afrejsen. Det Asiatiske Compagnis Skib »Castellet Dansborg«,⁴³ Capt. P e d e r E n g e s l ø w, var afgaaet fra København 5 Septbr. 1785 og lod Ankeret falde ved Frederiksnagor d. 16 August 1786. Det blev det sidste Skib, Fix ekspederede for Compagniet. Den 5 Decbr. letter Skibet fra Frederiksnagor, medens den hjemgaaende Last indtages successive ned ad Floden. Tiderne var vel nu nedadgaaende for Handelen, alligevel laa der paa Reden ved Riserah, lidt nedenfor Frederiksnagor, 8 franske Skibe og lastede. Fix engagerer som Læge »Undermester« F r i e d r i c h D o o s e * til at hjemgaa med Skibet, faar sit »Cammer Gods« og »private levende Provisioner« ombord, men først d. 21 Januar 1787 er Skibet sejlfærdigt, Factor Fix med Familie samt Assistent B o r g e r ** gaar ombord under behørig Salut, den

* D o o s e, F r i e d r i c h, f. i Glückstadt. Indrulleret i Kbh. 18/1 1783 som Obermester paa Skibet »Heinrich Carl«. (se Carøe: Den danske Lægestand 1479—1900).

** B o r g e r, J e n s, døbt 13/2 1756 i Frelser's K., Søn af Sejlmager I v e r B o r g e r, boende i Overg. O/V 179. Død 11/2 1816 i Gothersgade 3, hvor han boede i et enkelt Værelse og benævnes Assistent i det Asiat.

22 er man klar af Revieret og kvitterer Lodsens. Et Par Dødsfald ombord nedsætter Rejsegælden, den ene er Skibets Assistent Niels Halkier,* som bliver »overbord sadt« under 5 Minutskud og Flaget paa halv. Den 11 April er man nær Cap, hvorfor Skibsraadet indkaldes til Afgørelse om, hvorvidt denne Havn skal anløbes eller ej. Skønt Captainens Instruks tilholder ham at anløbe St. Helena, og kun i Nødsfald Cap paa Hjemturen, resolverer man enstemmigt at anløbe, hvortil Fix, som var syg og har »samlet saa mange Svagheder i sin lange Tjeneste i Compagniet«, slutter sig. Rejsen havde paa Grund af Vindstille været særlig langvarig og de ferske Provisioner var tildels opbrugte. Den 12 April falder Ankeret i Taffel Bay'en, og den 13 April gaar Familien Fix i Land, fulgt af Assistent Borger og Captainen.

Optegnelserne beretter her:

»1785, Lørdag d. 10. Septbr. blev min Kone atter forløst med en Dreng Kl. 5,55 om Morgenen og døbt paa Cap de bone Esperance af Jan Pieter Senuria d. 15. April 1787. Senuria gik med mig i den hollandske Skole i Hanau og blev begge i eet Aar confirmeret. Barnet blev kaldt Christian Carl«.

Foranmeldte mine Børn blev alle fødte paa den danske Plads Frederiksnagor eller Sirampour kaldet i Bengalen.«

Et Daabsbevis dateret Cap d. 16 April 1784 (!) anfører Navnene Christian Carl Fix. Faddere: Carl Christian Kiær** — Chr. Berg.***

Comp. Han testamenterede hvad han ejede til to af Fix' Børn. Familien viste sin Taknemmelighed mod ham ved at give ham Plads i Familiegravstedet, hvor han nedsattes 16 Febr.

* Halkier, Niels, f. i Kbh., dbt. 30/6 1753, Søn af II Factor i Trankebar Fr. Chr. Halkier og Abigael Krogh.

** Kiær, Carl Christian, dbt. 3/5 1757 i Lyngby K. Broder til Fru Fix. Han maa efter Hjemkomsten være kommen ud paany til Indien, thi han er atter med til Danmark som Scavenius' Gæst, da denne rejser hjem i 1792.

*** Berg, Bolette Rudolphine, dbt. 31 Febr. (!) 1761 i Lyngby K. Datter af Sr. Kiær. Hun blev gift med Kaptain Christian Berg, som ved kgl. Resol. af 19/10 1785 udnævntes til at være Ole Bies Efterfølger i Frederiksnagor. Berg afsejlede 28 Dec. s. A. fra København som Fører af Skibet »Concordia«, tilhørende Peter Tutein, men strandede og druknede 6 Januar 86, paa Kysten af Orkney Øerne. Han gav saaledes ufrivilligt Plads for Bie, der, frikendt for Tiltale, skulde overtage sin gamle Stilling »naar Lejlighed gaves«. Bolette Berg boede som Enke i 1787 paa Østergade No. 51 med en 21aarig Stifdatter, 6 Pigebørn fra 2—9 Aar og en 4aarig Søn. Som Logerende havde hun Fix' to Sønner, den 11aarige Leonhard og den 10aarige Peter, samt 4 Tjenestefolk. Hun var Søster til Fru Fix.

Efter at være restituerede og have faaet friske Grøntsager, Frugt og levende Provisioner i Lasten, gaar de samme Personer atter ombord og d. 24 April lettes Ankeret paany. Den 17 Mai passerer St. Helena, d. 23 Mai Ascencion, d. 16 Juli afgør et Skibsraad at gaa igennem Kanalen istedetfor Nord om Skotland, hvortil Fix ogsaa slutter sig. I samme Raad vedtager man paa Grund af Drikkevandets Knaphed at nedsætte »Ranconen« til 1½ Pot daglig for 1ste Bord og ¾ Pot for Mandskabet. (!)

Man nærmer sig nu de hjemlige Farvande, men en Brandstorm ved Skagen nødvendiggør endnu et Skibsraad d. 2 August, hvori Fix udtaler »efter mine Indsigter bør man ikke risiquere med saadant Veyer at løbe Cattedattet ind«. Herved blev det.

Mærkværdigvis slutter Skibsjournalen brat paa dette Sted, men Regnskabet for Togtet er afsluttet d. 4 August, og denne Dag maa antages at være Ankomstdagen til København.

Den hjemrejsende Families Medlemmer er ikke nærmere specificeret i Skibsjournalen, men da Folketællingen 1 Juli 1787 giver Oplysning om at 3 Sønner var i Danmark,⁴⁴ kan det fastslaas, at Mand og Hustru havde to Børn med sig, den 7aarige Bolette og den 2aarige Carl.

FIX I KØBENHAVN.

Hvor Fix indrettede sig ved Ankomsten til København vides ikke, men sikkert kort efter er han flyttet ind i Ejendommen Amaliegade No. 71, Litr. Y, nu No. 13, som han den 19 Decbr. 1789 faar Skøde paa for 20.000 Rdl. Den bærer over Porten en Tavle med Inskription om at være bygget i 1755.

Optegnelserne beretter:

»Anno 1788 udi Kiøbenhavn d. 7 December Søndag Morgen blev min gode Kone atter lykkelig forløst med en Datter, som den (12 Decbr.) blev døbt udi Huuset af den franske Reformerte Præst Hr. Broca*, min Svigerinde holdt Huen og blev kaldet Antoinette Wilhelmine, jeg fik den glædelige Efterretning herom den Tiid jeg var i Hanau.«⁴⁵

Paa Generalforsamlingen i 1791 valgtes Fix ind i Direktionen for Asiatisk Kompagni, hvor han i 1796 fik sin gamle Modstander fra Frederiksnagor, Chr. Wilh. Duntzfelt, Bies Slægtning og Vaabendrager, til Meddirektør. Her fik han Lejlighed til at sige Duntz-

* Broca, Jean, (1750—1793) f. i Pujol, Frankrig, førte som Præst en omflakkende Tilværelse i Schweiz, England og Holland, indtil de Coinck i 1780 hidkaldte ham som Hjælpepræst til København. Da Pastor Eyraud, hvis Datter han havde ægtet, døde i 1783, blev han Førstepræst.

felt »Tak for sidst« i Form af en Hof- og Stadsretsdom af 26 Marts 1798, hvorved konfiskeredes et Parti Nankins, der til Skade for Kompagniet var indført under falsk Varebetegnelse af Duntzfelt's Firma. Ved Højesteret blev Dommen dog forandret og Varerne istedetfor genudført. Sagen fik et Efterspil, idet Fix paa Generalforsamlingen 18 Januar 1797 udtalte sig saa nedsættende om Duntzfelt's Stilling i denne Affære, at Duntzfelt paa et Direktionsmøde d. 23 s. M. gav Fix et Par kraftige Ørefigen, der ved Højesteretsdom 21 Febr. 1800 takseredes til 400 Rdl. Bøde for Duntzfelt og 200 for Fix, hvorhos Fix' Injurier blev kendt døde og magtesløse. Fix gav dog ikke op, men i en trykt, d. 16 Juni 1800 dateret Pièce søgte han at retfærdiggøre sig for Offentligheden, medens Duntzfelt allerede fratraadte Direktionen i 1797.⁴⁰

Det blev Fix' Lod at sidde i Kompagniets Direktion i en Periode, hvorom det hedder: »Et Overblik over Kompagniets Virksomhed fra 1792 til Krigens Udbrud 1807 synes at give Indtrykket af, at det endnu i denne Periode har været et ikke blot storlaaet, men i det hele godt og solidt Foretagende, omend drevet i noget mindre Omfang end i de foregaaende 16 Aar«. At Kinafarten i denne Periode blev reduceret til Fordel for Ostindiefarten kan maaske tilskrives Fix' Ønsker og Indsigt, ligesom det er udenfor Tvivl at hans Lokalkendskab i Indien maatte tilføre Direktionen en værdifuld Kraft. Udbyttet kulminerede i 1802 med et Udbytte af 90 Rdl. pr. Aktie à 500 Rdl.⁴⁷

Ved Siden af sin Direktørvirksomhed drev Fix privat Handel paa Indien. Ved Boets Registrering findes 5 Kister ostindiske Varer, medens hans gamle Fælle og Rejsekammerat hjem, Assistent Jens Borger, stadig var fast ansat i hans private Virksomhed.

Optegnelserne beretter:

»Anno 1792 en ulykkelig Dag for mig og mine 6 Børn. Tirsdagen d. 17 April om Aftenen Kl. 10¾ slett har det behaget den almægtige Gud at kalde til sig fra denne Jammerfulde Verden min i Livet været høyst Elskeligste og Priisværdigste Egtefælle Antoinette Marie, født Kiær, efter en toe Aars utroelig Smertefuld Sygdom, med den fuldkomneste Standhaftighed har hun baaren hendes overmaade haarde Kors. Da hun har igiennemgaaet alle haande Sygdomme og Plager med utrolige Smerter og Pinsler. Mandagen den 16 om Morgenen Kl. 4 mærkedes at hun drog med Døden (Gentagelser). Var 44 Aar, 3 Mdr. 16 Dage og 22¾ Timer gl.

Lørdag d. 21 April om Formiddagen Kl. 9 blev hun bragt med den hæderligste Liigbegiængelse til Nicolay Kirke og hensat under Alteret indtil hun bliver nedsat i det Begravelsessted, jeg haver kjøbt for min Familie og mig i samme Kirke.«

Det var forøvrigt paa denne Tid vanskeligt at skaffe sig et Gravsted i Nicolai Kirke, som var fyldt til sidste Plads. Naar Fix for den forholdsvis ringe Pris af 200 Rdl. erhvervede sig et, laa det

i, at der til dette Gravsted knyttede sig nogle uhyggelige Minder, hvorfor det havde knebet med at skaffe Købere. Under Svenskekrigen 1658—60 var en dansk Spion, Bartholomæus Mikkelson, bleven halshugget i Malmø og hans afhuggede Hoved sendt til Enken, som fik det jordet i sin Familiegravelse — det paagældende Gravsted. Først efter Krigens Ophør blev Kroppen eftersendt og jordet sammen med Hovedet, men siden da var ingen bleven bisat der.⁴⁸

Længe fik hun ikke Lov at hvile i Fred under den store Kirkes Alter, 3 Aar efter gik den op i Luer, medens hendes Kiste senere blev flyttet til det imponerende Gravsted paa Assistents Kirkegaard. — Ogsaa Christiansborg Slots Brand i 1794 oplevede Fix. Til Genopførelsen af dette ydede Sukkerraffinadøren Ladiges* det største Bidrag, 5000 Rdl., de Coninck** 4000 og Fix det trediestørste, 2000 Rdl.⁴⁹

Det var et stort og komfortabelt Hjem hvori Fix, som i 1805 paa Grund af Sygdom var udtraadt af Direktionen for Asiatisk Compagni, lukkede sine Øjne den 2 Februar 1807, 71 Aar gammel.

Registreringen og Boets øvrige Papirer giver et talende Indtryk af det daglige Liv, saaledes som det formede sig her.

Huset bestaar af Stue, 1ste og 2den Etage samt Kvist, endvidere nævnes Borgestue, Stald og Vognskur — alt optaget af Familien Fix. Selv har han Soveværelse og Kontor paa 1ste Etage, hvor desforuden findes »den røde Sal« med 52 Skilderier, »den blaa Sal«, Jomfru Wulff's Kammer, samt Spisestue med 16 Stole etc. I Stueetagen nævnes Kabinet med 39 Skilderier.

I Vognskuret staar en firesædlig Karet med Bukdækken, og en tosædlig Karet med Ulveskindstæppe.

I Haven en Solskive, i Lysthuset en Damaskes Canapé med Stole etc. (Haven rummer nu en stilfuld 2 Etages Slotslignende Bagbygning).

I øvrigt et solidt og godt Indbo med Vinkælder og 2599 Bind Bøger, hovedsagelig udenlandsk Litteratur. Fix var Medlem af det kgl. Musikalske Akademie og havde — trods reformért — fast Stol i Garnisons Kirke.

Tyendet bestod af Gaardskarl, Kusk, Husholderske, Kokkepige, Stuepige og Negeren Christian Treparsour Nelle-

* Ladiges, Henrich (1731—1805) etableret 1752 som Sukkerraffinadør i Aalborg, derefter fra 1757 i Kbh. Ejede ved sin Død 4½ Mill. Kroner, hvoraf 2½ Mill. gik til Velgørenhed i Kbh.

** de Coninck, Frédéric (1740—1811) f. i Haag, dansk Storkøbmand og Skibsreder, Etatsraad, Direktør i Asiatisk Comp., Ejer af det fh. Moltkeske Palæ i Bredgade, Dronninggaard m. m. En, flere Steder gentaget, Kilde siger at han gav 30.000 Rdl. til Christiansborgs Genopførelse.

m u t h, som ved Fix' Død var 42 Aar.⁵⁰ Hertil kom den »ostindiske Assistent« Jens Borger, som har gaaet Fix til Haande i hans tiltagende Svaghed ved Bogføring, ind- og udgaaende Udgifters Modtagelse, foruden en Hr. Mundt, som siden 1796 har besørgt Fix' Forretninger, og daglig indfundet sig for at modtage hans Ordres, samt dennes Søn, som »daglig fra 6½ til 10 Aften har forelæst Hr. Fix Aviser, Bøger etc. i de levende Sprog«.

Fix havde selv købt Gravstedet paa Assistents Kirkegaard og godkendt Tegningen til Monumentet.

Overslaget til dette er leveret til ham selv »efter forlangt Tegning«, dateret København 29. Septbr. (uden Aarstal) af en M. F i s c h e r. Det lyder paa »Sokkel af bornholmske Stene 19" høje, 1 Alen brede og det øvrige af norsk Agerhuus Marmor (hvad vi kalder Sandsten), som leveres af Fix selv, endvidere 2 Penster? (Sfinkser), Portrait samt Ornament og Figuren i Buen af hvid italiensk Marmor, som af mig (Fischer) bliver leveret«.

For Monumentet betalte Boet 18. Juli 1807	793 Rdl.
for 160 store Bogstaver i Obelisqven a 4 sk.	6 « 4 sk.
51 mindre — — a 2 sk.	1 « 6 «

+ diverse Omkostninger ialt 812 Rdl.

Hertil kom for Arbejdet under Monumentet »en muuret og vælvet Kielder« leveret af A. W i l c k e n, efter Overslag 635 Rdl., betalt 10. Juli 1807.

Som Billedet viser er Gravkælderens dækket af svære Granit Overliggere. Ovenpaa disse hæver Monumentet sig til en Højde af ca. 8 Alen og øverst ses Fix Portrætmedaillon indrammet af Uendelighedens Symbol, Slangen, som bider sig selv i Halen. Indskriften lyder saaledes:

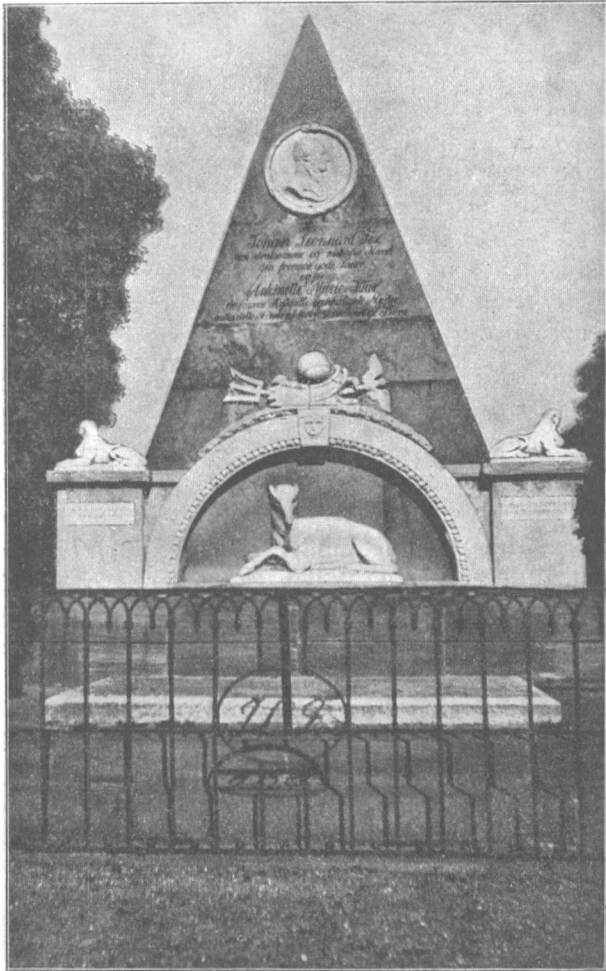
»For
Johan Leonhard Fix
 den stræbsomme og retskafne Mand
 den fromme gode Fader
 og for
Antoinette Marie Kjær
 den ømme Ægtefælle og kjærligste Moder
 sættes dette Minde af deres taknemmelige Børn.«

Af de to Marmorplader bærer den til venstre følgende Indskrift:

»H a n f. d. 27. Decbr. 1736 skal være 28. Dec. 1735.
 d. d. 2. Febr. 1807«

Pladen til højre:

»H u n f. d. 31. Decbr. 1748 skal være 31. Dec. 1747
 d. d. 17. Septbr. 1792« skal være 17. April 1792

Den 9 Februar 1807 fandt den pompøse Begravelse Sted hvis Udgifter androg:

Den dobbelte Kiste	70 Rdl.
1 Ligplade af Tin med Inskription	11 —
Pastor Thye*	20 —
Fløjels Ligvogn med 4 Heste	21 —
Kusk og Biløber	3 —
8 Ligbærere	32 —
2 Marskal Stave af Fløjel	3 —
4 sorte Gueridoner	2 —
9 Vogne til Sørgeparrene à 2 Rdl.	18 —
25 Tjenere ved Ligbegængelse à 2 Rdl.	50 —
2 Politibetjente à 3 Rdl.	6 —

Fix' Kiste blev anbragt ved Siden af Hustruens, som allerede forinden var overflyttet fra den nedbrændte Nicolai Kirke.

Boet sluttede den 19 Decbr. 1811 og Formuen, som kom til Fordeling, beløb sig til 381.606 Rdl. 3 Sønner og 2 Døtre, som gik i lige Arv, fik saaledes hver 76.321 Rdl. Med Forsigtighed havde Fix anbragt sine Penge, hovedsagelig i engelske Consols à 3, 4 og 5 %, som realiseredes henholdsvis à 61,80 og 94 %, men ogsaa i danske Papirer som kgl. Obligationer, Østersøiske og Asiatiske Compagni Aktier, Deposito Casse og alm. Assurance Compagni.

Forinden Fix' Børn omtales, skal nævnes, at han efter Hustruens Død i 1792, med en Udbetaling af 6.000 Rdl. havde affundet sig med dennes Datter af 1ste Ægteskab *Caroline Mathilde Hencckel*, som var bleven gift med Købmand *John Cree*** paa Dacca, en betydelig By, nogle Mil øst for Frederiksnagor. Cree var Forretningsven af Fix og Lærredsleverandør til det danske Compagni i Frederiksnagor. Efter Cree's Død ventede der hans Hustru en sørgelig Skæbne. Hun giftede sig paany med en ung Kornet ved de danske Husarer *George Elphinston**** og blev derved Hovedpersonen i følgende Drama, hvori hun hidtil har været anonym.

* *Thye, Mathias*, blev 4/8 1797 ordineret til Garnisons K. danske Menighed (ord. 14/1 1784 2^e res. Cap. til Vor Frue K. Kbh.), f. 17/12 1752 Ondløse, død 17/12 1814 Kbh.

** *Cree, John*, f. i Grevskabet Dørschel i England, har rimeligvis opholdt sig nogle Aar i København. I tysk Ref. Kirkebog findes indført 15 Dec. 1784: »døbt i Huset hos Etatsr. Schneider, Captain *John Cree* og *Caroline Hinkell*, kommende fra Bengalen, deres Søn, *William*, f. paa Søen 13 Okt. d. A. Faddere: Hr. *John Dungan*, Hr. *Erichsen*, Etatsr. *Schneider*, Mad. *Mary Dungan*, Jfr. *Bolette Rodolfine Berg*. Endvidere: Folketælling 1787 Sct. Annæ Øster Kv. Amaliegade 71 B. B.: Købmand *Cree* (Huset ejedes af Toldskriver *Hans Bøye*).

*** *Elphinston, George*, dbt. 23 Janr. 1775 i Kbh. tysk Ref. K., Kornet a la suite i Husarregimentet 22/7 1791, Afsked 1/4 1796, Søn af *George Elphinston*, f. 1721 i Skotland, d. 1777 i Kbh., Direktør i Asiatisk Comp., og Hustru *Louise Fenwick*, dbt. 24/12 1745 i Helsingør, død 4/5 1793.

» — — George Elphinston married a W.-Indian widow. She ran away or went away with their footman, who was birth a common Danish peasant. Mr. Elphinston got a divorce according to the Danish law, he went into the English army, and got engaged to some lady of title in England, but having heard by accident of the first wife being still alive, she broke off her engagement and he shot himself. Poor Mrs. Brown* never could bear any allusion to him and looked with such horror upon his wife, that she very seldom went out for fear of meeting her, as she lived not far from Elsinor.

Mrs. George Elphinston lived a miserable life with the man she left her husband for, and took to drinking. She never forgot, that she had been a lady She died very penitent, Mr. Wade, the English clergyman who came to Elsinore and who married Mr. Fenwicks 4th daughter, Louisa, was constant in his attendance on her deathbed and was quite convinced of her salvation.«⁵¹

Medens den unge Officer skal være død i Mai 1815 paa en Rejse til Kina, kan ovenstaaende Beretning, som lyder meget troværdig, suppleres med følgende:

Den 23 August 1806 indgav Ægteparret Ansøgning om Separation,⁵² da »Misforstaaelse og Utilfredshed har saa rodfæstet sig imellem os, at vi ikke indse paa nogen Maade at kunne retablere Enighed eller god Forstaaelse.«

De boede indtil da paa hans Ejendomsgaard, som var udflyttet fra Sonne By i Frederiksborg Amt (formentlig nu Saande ved Esbønderup). Denne overtog hun med alt til Gaarden hørende, derunder Indboet, mod at udbetale ham 6000 Rdl. D. C. (netop hendes Mødrenearv). Endskønt hun havde en fast aarlig Livrente af 400 Rdl. fra Halvbroderen Johan Henrik siden dennes Død 1811, og ligeledes blev støttet af Halvbroderen Carl Christian, gik det ned ad Bakke med hende. Hun døde d. 21 Mai 1835 i Pleielt, en Landsby nær Tikøb i et lille Parcelhus, som var blevet Erstatning for Gaarden.⁵³ Skiftet fortæller tilstrækkeligt om Forholdene. Der skyldes til Per og Poul, selv Tjenestepigen har i 20 Aar ikke faaet Løn, for det lille Hus skylder hun hele Købesummen 550 Rdl., Indboet ejes af Svogeren R o t h e, og Pigen har betalt Begravelsen 31 Rdl. Denne opgør sit Krav paa Boet til 400 Rdl. (for 20 Aar)! og faar efter eget Tilbud, med Arvingernes Samtykke, Huset med Inventar og alt udlagt mod at overtage Boets Gæld og udstede Obligation paa Husets Købesum.

Et eventyrligt Liv var her afsluttet. Født ombord paa en stolt Ostindiefarar, opvokset ved Ganges solrige Bredder, indgiftet og feteret i Københavns højeste Bourgeoisie — og endt i et Parcellisthus som en ensom fordrukken Stakkel, hvem Familien ængstes for at møde paa Landevejen.

* Brown, (Mrs.) = Maria Elisabeth Elphinston (1771—1838) Datter af ovennævnte Direktør i Asiat. Comp. gift med Nicolas Brown (1766—1834), Medindehaver af Firmaet Chapman, Brown & Duncan i Helsingør.

»Guvernør« Johan Leonhard Fix' Efterslægt.

Af Fix' otte Børn døde de to som smaa i Indien, hvilket er berettet i »Optegnelserne« :

Det synes i det hele at have været en baade psykisk og fysisk svag Slægt, som ikke taalte Omplantningen fra det tropiske til det nordlige, barske Klima.

Den ældste, Johan Henrik, f. 1773, fik som Dreng sin Opdragelse hos Captain Ulrich Chr. Lødborg, kom ind i Artilleri Corpset 18 Marts 1791 blev 2' Sekondlieutenant i 1793, 1ste Sek. Ltn. i 1794, virkelig Premierlieutenant i 1800 og Stabskaptain 10 Juni 1803, blev sat à la suite i 1810 og døde 4 Janr. 1811 i København »efter nogle Aars Svaghed«. ⁵⁴ Begravet 11 Januar i Families Gravstedet paa Assistents Kirkegaard. Ugift. ⁵⁵

Han havde sit Værelse paa Christiansborg Slot i det ridende Artilleris Kaserne, hvor han bl. a. havde sit »Bibliotek«, men boede og døde i Sværtegade No. 120, i en ganske lille Lejlighed. ⁵⁶

Af Testamentet ses at han med en svensk Kvinde, Karen Sandberg, har en Søn, Johan Henrik Sandberg, som tilligemed Moderen fik en aarlig Rente af 800 Rdl.

Denne Søn er født 3 August 1805, ⁵⁷ kaldte sig Fix og blev Skolelærer og Kirkesanger, 1834 i Karrebækstorp, 1837 i Sludstrup, hvor han døde 2 Janr. 1873. Gift 24 Juli 1831 paa Frederiksberg med Marie Marcusine Høeg, Datter af Urtekræmmer Balthazar Høeg. ⁵⁸

I dette Ægteskab var 2 Sønner og 1 Datter.

Johan Leonhard Fix f. 1776, var i Huset hos sin Moster i København, Enkefru Bolette Berg paa Østergade 51, hvor han i 1787 benævnes »Søe Cadet«, konfirmeret 29 August 1793, ⁵⁹ blev 14 Juni 1802 Premierlieutenant ved første Bataillon i søndre sjællandske Landeværnsregiment. Død 31 Juli 1805, 29 Aar gl., paa Langebæk Mølle ved Vordingborg, hvor han havde »viet sig til Landbruget«. Ugift. Begravet paa Kallehave Kirkegaard. ⁶⁰

Peter Jacob Fix, f. 1777, konfirmeret 17 April 1794, ⁶¹ opdraget hos Mosteren ligesom den ældre Broder. Opholdt sig ved Faderens Død, dels i Tarnow, dels i Krakau, hvorfra han giver Familiens gamle Ven Justitsraad, »Baron von Scavenius« Fuldmagt til at repræsentere sig i Boet.

Om hans Skæbne er indhentet følgende Oplysninger: ⁶²

Peter (auch »von« geschrieben) Fix, geboren in Bengalen in Ostindien, 29 Jahre alt, reformiert, verheiratet, kinderlos, trat am 1. Jänner 1795 als expropriis Cadet (über den normierten Stand an Cadeten aufgenommen mit nachzuweisender monatlicher Beihilfe von Haus aus, auch Privatcadet genannt) beim Inf. Rgt. Murray Nr. 55 — aufgelöst 1809 — ein, wurde am 29 Jänner 1797

als Unterleutnant zum Cürassierregiment Nr. 5 (zuletzt bis 1918 Dragonerregiment Nr. 5) übersetzt und kam am 31 Dezember 1800 als Realinvalide in das Invalidenhaus Tyrnau.

Aus den Feldakten ist nicht ersichtlich, auf welche Weise — etwa durch Verwundung — Leutnant Peter Fix invalid geworden ist. Die Geschichte des Regiments, die allerdings nicht viel bringt, erwähnt seinen Namen überhaupt nicht. (Musterliste d. Cür. Rgts. 5. 31 Dez. 1805).

Die Heirat des Leutnants Fix ist in der Regimentsmatrik nicht verzeichnet, da er sich zu diesem Zeitpunkte schon im Pensionsstande befand. Das Heiratsbuch verzeichnet:

Unterleutnant im Pensionsstand Jakob Fix, Braut Anna Vogel hofkriegsrätliche Bewilligung vom 29 November 1804, Kaution 2000 Gulden Obligation der Stadt Modern (Komitat Pressburg). (Offiziers-Heiratsbuch 1785—1810, Fol. 276).

Laut Pensionsbuch hatte Leutnant Fix seinen Aufenthalt in Pressburg genommen. Die Ehe konnte demnach in Tyrnau, Pressburg oder aber — was nach den kirchlichen Gewohnheiten am wahrscheinlichsten ist — im leider unbekanntem Wohnort der Braut geschlossen worden sein. (Pensionsbuch Ind. 1802/05).

Am 12 September 1805 wurde Leutnant Fix bei seinem alten Regimente reaktiviert, avancierte 25 November 1805 zum Oberleutnant, wurde mit Generalkommando-Verordnung Prag vom 13 August 1808 zum Ulanenregiment Nr. 2 übersetzt, rückte aber nicht mehr dorthin ein, sondern quittierte am 11 Dezember mit Beibehaltung des Offiziers-Charakters den Militärdienst. (Musterliste d. Cür. Rgts. 5, 31 Dez. 1805. Standestabelle ...).

Seine Teilnahme an den Kriegen 1795 bis 1805 kann als sicher angenommen werden, doch fehlt darüber jede Einzelheit.

Laut Taufbuch des Cürassier (Dragoner) Regiments Nr. 5 wurden dem Oberleutnant Peter Fix und seiner Gemahlin Anna (von) Vogel zwei Söhne geboren: (Taufbuch des Drag. Rgts. Nr. 5).

- 1) Carl Anton Wilhelm, getauft Vodislau in Westgalizien am 7 Jänner 1807, (død 6/4 1879 uden Livsarvinger).
- 2) Ferdinand Wilhelm Friedrich, getauft Sokolow in Ostgalizien, am 29 Februar 1808, (Overførster, død 30/1 1881 uden Livsarvinger g. m. Petronella Dolch).

foruden disse Børn er kendt:

- 3) Wilhelmine Josepha Fix, f. ca. 1811, død 23/4 1851 g. m. Dr. med. Adolph v. Riebe.
- 4) Albertine Fix, f. ca. 1815, død 27/5 1865, g. m. Stadthauptmann Josef Klokner, død 19/10 1866.

- 5) **Maria Fix**, f. ca. 1821, død 28/11 1872, g. m. **Carl v. Deschande Hansen** (eller Hanzen).
Oberleutnant **Peter Jacob Fix** døde 20 Juni 1828.⁶³

Bolette Marie Fix, f. 1780, kom som 6 aarig med Forældrene til København, konfirmeret 2 April 1795.⁶⁴

Den 5 Mai 1796 viedes hun i Kbhvn.⁶⁵ til **Philip Ryan**, Skibscaptain, f. 1766 paa Balinahill ved Kilcock, Provinsen Leinster i Irland. Han kom til København i 1780, blev ansat hos Firmaet **Selbye, Duncan & Thomson** og foretog for dette Firma og senere for **Duntzfelt, Meyer & Co.**⁶⁶ flere Ekspeditioner til oversøiske Havne. Kort før Brylluppet var han just vendt hjem til København, efter som Supercargo at have deltaget i Tragedien med Duntzfelts store Skib »Helsingør«, som d. 26 Sept. 1794 brændte i aaben Sø, og hvis Besætning under Savn og Lidelser omsider naaede København i Midten af Sommeren 1795.⁶⁷

I Juli dette Aar fik han dansk Borgerret og 24 Oct. Borgerskab som Skipper. Senere etablerede han sig som Grosserer i København, hvortil den yngre Broder **George** (1783—1861) ankom i 1801 for at være hans Kompagnon. Da Philip Ryan døde i 1808 overtog denne Broder Forretningen, tjente en betydelig Formue og var bl. a. Medstifter af Privatbanken i 1857. Han døde ugift i København.⁶⁸

I 1796 købte han af **Selby & Ter Borch** Skibet »Christianshavn«, som han, ledsaget af sin Hustru, under Firmaets Navn i Maj s. A. førte fra København. Det ødelagdes paa Kysten af Isle de France, hvor han til Erstatning købte et engelsk Skib »Fort William«, omdøbt til »Christianshavn« 372 Commerce Læster, for 14.000 Rdl.⁶⁹ Paa Udrejsen kom Ægteparrets Førstefødte til Verden.

Om Bolette Ryan fortæller **August Hennings** ganske fornøjeligt i Beskrivelsen af et Bal, som fandt Sted hos Duntzfelt i 1802.⁶⁹

»Schön waren die Mädchen eben nicht, wenigstens nicht auffallend, aber die ost- und westindischen jungen Frauen und Mädchen haben etwas eigenthümliches in der Elasticitet ihrer Füße, das sich durch eine besondere Nettigkeit und Präcision im Tanzen auszeichnet. Ob ihr übriges Nervenspiel ihren Geist eben so liebenswürdig macht, wage ich nicht zu beurtheilen, sie scheinen sehr volatilisch zu seyn; die Geistesleere, die bey Europäerinnen Unbedeutendheit wird, scheint im heissen Clima in eine Extravaganz auszuarten, die der kaltblutige Zuschauer fast für eine Art Verrücktheit hält.

So ging es mir wenigstens mit einer Mrs. Ryan gebahren Fix, die geläufig Englisch, Französisch und Dänisch sprach, auch recht gut Whist spielte, aber so viel albernes Zeug durch einander schwatzte, und so oft vom Spieltisch lief, dass ich froh war, wie wir unsere sechs Roberte genedigt hatten«.

Hennings synes med disse faa Ord om Bolette Ryan at have givet en rammende Karakteristik. Sikkert var hun en eksalteret Kvinde, men mon ikke en Fødsel ombord paa en datidig Handels-skude og Forlis med tilhørende Rædsler kunde svække selv stærke Nerver?

Det Stanley'ske Palæ i Overgaden o/V, nu No. 6, Ryans Ejendom siden 1801, var den prægtige Ramme om deres Fester.⁷⁰ Her mødtes hele den rige, letlevende Kreds, hvis Navne gaar igen i de reformerte og katolske Kirkebøger (blandt Faddere hos Ryans ses de Conincks, Duntzfelts, Elphinstons, Clements, Christmas', Ter-Borchs, Goods, Ferralls m. fl.), i dette Hus kom Børnene til Verden, og her maa det Forhold mellem Fruen og den portugisiske Legationssekretær, v o n R a d e m a c h e r,* være begyndt, som endte med Ægtefællernes Separation i 1803.⁷¹

Ansøgningen er bevilget 4 Oct., netop et Aar før Frugten af Forholdet kom til Verden.

Medens hun gav Afkald paa ethvert Krav paa Fællesboet — Gangklæder og Pretiosa undtaget — renoncerede han paa enhver tilkommende Andel i Hustruens tilfaldende Arv, som ene og alene skulde komme Børnene tilgode. Værst for hende var dog at han beholdt alle 3 Pigebørn, hvis Opdragelse han paatog sig, medens begge Parter forbeholdt sig Ret til at indgaa nyt Ægteskab.

Ryan benyttede denne sin Ret til i 1807 at gifte sig⁷² med E l i z a F e r r a l l, f. 19 Marts 1778 i Irland, død 12 Novbr. 1845 i København, Datter af Grosserer P e t e r S t e v e n F e r r a l l.⁷³

Ved Ægtepagt af 4 Juni 1807⁷⁴ tilsikrede han hende £ 6000 forlods efter sin Død og aabnede for sin unge Hustru et nyt Hjem i Stormgade No. 282, nu No. 8, Schalburgs Ejendom.⁷⁵ Længe varede Lyksaligheden dog ikke. Allerede i Juni Aaret efter døde han i London, 42 Aar gl., hvorefter Enken i 1816 giftede sig med Captain og Grosserer J o h n C h r i s t m a s (1757—1822) som dennes 3die Hustru.⁷⁶

For Bolette Ryan oprandt nogle faa triste Aar inden Døden bortrev hende i en ung Alder. Det Fejltrin, hun begik, synes ikke blot at have berøvet hende Børnene, men ogsaa Familiens Omgang. I det korte Spand af Aar hun levede separeret fra sin Mand, skiftede hun Bopæl ligesaa ofte som Lavværge; tilsidst blev hun — 19 Sept. 1808 — gjort umyndig paa Grund af »slet Øconomi«.⁷⁶

Kun 29 Aar gammel lukkede hun sine Øjne Natten til den 23 Septbr. 1809 i Borgergade No. 170, ifølge Værgen, Procurator

* R a d e m a c h e r, v o n, boede i 1803 som portugisisk Legationssekretær paa Hjørnet af Amaliegade og Sct. Annæplads No. 7. (Vejviser 1804). August Hennings omtaler ham i sin Dagbog (P. 171) som »ein sehr zierliches Männchen«.

Top's Anmeldelse — uden at nogen Slægtning var tilstede. Som Dødsårsag angives Brystsygdom.⁷⁷

En 2 Fags »Sahl« rummede et Mahogni Møblement med Hestehaarsbetræk, foruden denne Stue var 2 ét Fags Værelser og Køkken. En Del af Sengeklæderne var lejede hos Mdm. Ahrentzen i Grønnegade, en Del tilhørte Tjenestepigens Broder.

Af Kontanter fandtes i Sengen 7 Rdl. 3 Mk., men Værgens Fuldmægtig oplyste, at der til Dato var indbetalt for Afdøde 57000 Rdl. i Overformynderiet, hvoraf hun skulde nyde Renten for Livstid, medens Kapitalen tilhørte hendes 3 ægtefødte Børn og »en efter Separationen født Datter Jeannette«.

Ingen Bekendtgørelse i Aviserne meddelte om dette Dødsfald. Familien anes end ikke nogetsteds i denne Anledning, men en Plads fandt dog den Forstødte i Forældrenes rummelige Grav, hvor hun nedsattes d. 27 Septbr.⁷⁸

I Ægteskabet var 4 Børn:

- 1) Antoinette Cathrine, f. 28/12 1796 paa Cap (Daaben indført i Fransk Ref. K. 18/6 1802), d. 13/9 1813.
- 2) Edward, f. 30/4 1799, dbt. 9/5 Katolsk K. Kbhvn., d. 9/7 1799 (Fransk Ref. K. 18/6 02).
- 3) Eleonora Marie, f. 13/11 1800, dbt. 18/12 Fransk ref. K. Kbh., viet 21/4 1819 Michael Keogh, Dublin.
- 4) Henriette Wilhelmine, f. 23/1 1802, dbt. 18/6 Fransk Ref. K. Kbh., d. 8/11 1815.

Den udenfor Ægteskab fødte Datter:⁷⁹

Jeanette Bolette, f. 28/10 1804, gift 26/12 1831 med Justitsraad, Toldkasserer i Roskilde, Hans Didrik Grove, f. 21/4 1788, død 13/12 1852. Hun kalder sig Rademaker og opgiver at være Datter af Oberst og Hofmester R. hos Don Pedro den 1ste af Brasilien.

Hun døde 23 October 1880.

I Ryans 2det Ægteskab:⁸⁰

Philippa, f. 7/1 1809, gift 10/12 1828 i romersk katolsk Kirke og Lyngby Kirke med Frederik Schwartz, dbt. 26/11 1782 i Trinitatis K., Søn af Skuespilleren Frederik S. og Sophie Meyer, cand. jur., 15/12 1807 Fændrik i Prins Chr. Fr. Reg., 28/1 1809 R. af D., 1/11 1828 Kar. Major, 1/3 1835 afsk. som Oberstltn., Postmester i Flensborg, død 7/6 1843. Hun døde 11/5 1868.

Carl Christian Fix, f. 1785, døbt paa Cap, konfirmeret 2 April 1801 »le jeudi saint 2de avril pendant le combat naval a notre rade«.

Faderens Bekymring for hans Fremtid giver sig Udtryk i en d. 6 August 1806 fremskaffet Bevilling til at Drengens engang tilfaldende Arv maa anbringes i Overformynderiet paa Grund af hans »i den Grad manglende Legems- og Sinds Styrke«.

Ved Faderens Død var han anbragt i Huset hos Provst *Ingerslev** i Saxild, han er da »oplært i Bogtrykker Professionen« — og har forøvrigt ikke savnet Selskab, da Provsten havde 9 Sønner og 6 Døttre. Senere ombyttede han denne Pension med Præstegaarden i Kippinge paa Falster hos Provst *Halse*** Denne var hans Forlover, da han 16 Nov. 1820 blev viet i Vaalse til den 18 Aar ældre Enke *Mette Helene Bruun*, som først havde været gift med Skibsassistent *Christian Kiersgaard**** I Vaalse slog han sig til Ro og kalder sig »Capitalist« — medens han iøvrigt andetsteds benævnes »Typographist«. Hans Bolig, som i Folketællingen kaldes »No. 10, et Hus«, rummer foruden det barnløse Ægtepar, ikke mindre end 2 mandlige og 2 kvindelige Tyender.⁸²

Ved Testamente af 3 August 1827⁸³ bestemte han, at Renterne af hans Formue skulde tilfalde Efterkommerne af hans Søkende *Peter Jacob* og *Antoinette Rothe*, men skulde Familien ganske uddø, skal Capitalen »anvendes til en ny Flaades Anskaffelse«. Mindet om 1807 levede endnu.

Som den af Børnene der opnaaede den højeste Alder, døde han 4 Novbr. 1841, 55 Aar gammel i Vaalse, hvor han er begravet sammen med sin Hustru, død 18 Febr. 1847, 80 Aar gl.

Antoinette Wilhelmine Fix, f. 1788, konfirmeret 1803, blev 27 Januar 1806 viet i Garnisons Kirke til den 25 aarige Premierlieutenant i Artilleriet *Harald Rothe*, Søn af Etatsraad, Landsdommer i Nørre Jylland, den historiske Forfatter *Caspar Peter Rothe* (1724—84) og *Edle Cathrine Severine Soelberg* (1754—1837).⁸⁵ Han naaede højt paa den militære Rangstige, blev optaget i den danske Adelsstand 1809, karakt. Generalmajor i 1842 og døde som Kommandant paa Kronborg 16 Novbr. 1848. Født paa Peder Skrams historiske Gaard Urup bevarede han Interessen for det store Landbrug og var i sin Levetid Ejer eller Medejer af flere betydelige Gaarde, bl. a. »Egholm« i Voldborg Herred, Københavns Amt, »Aggersvold« i Kundby Sogn,

* *Ingerslev*, *Jacob Abel*, Student Aarhus 1777, ordineret til Saxild og Nolev (Hads Herred, Aarhus Stift) 1784, død i Maarslet 23/12 1859, gift 11/7 1785 med *Vita Bering* (1766—1856).

** *Halse*, *Jens Conradi*, f. 2/9 1757 Vestervig gift med 30/11 1793 *Andriette Frederikke Adelgunde v. Benzen* (1774—1849), ordineret til Kippinge, Falster Nørre H. 27/11 1801.

* *Kiersgaard*, *Christian*, gjorde som Skibsassistent flere Togter til Kina og Ostindien i Aarene 1796—1805 i Asiatisk Comp.'s Tjeneste, viet 4 Febr. 1803 i Frederiksberg Kirke til Jfr. *Mette Helene Bruun*.

Holbæk Amt, »Frihedslund« under Sæbygaard i Sydsjælland og »Marselisborg« i Aarhus Amt.⁸⁶

Paa Skiftet efter Svigerfaderen overtog han dennes Ejendom i Amaliegade, som blev ham udlagt i Arv for 21.100 Rdl.

I Ægteskabet var 5 Børn:

- 1) Edle Eleonora, f. 6/11 1807, død 25/9 1826 paa Aggersvold, bisat i Hjembæk Kirke, begr. i Familiegravstedet paa Ass. Kgd. Ugift.
- 2) Mathilde Antoinette, f. 26/8 1808, død 1/12 1872, gift 11/8—33 Ferd. Emil Thalbitzer, Købmand og Konsul i Helsingør, f. 17/5 1809, død 12/1 1847.
- 3) Carl Peter,* Ritmester, Kammerherre, f. 29/12 1810, død 24/2 1870, gift Henriette Marie Wilhelmine Baronesse de Sirtema van Grovestins, f. 26/10 1816, død 20/12 1864.
- 4) Julie Wilhelmine, f. 15/5 1813, død 16/12 1877, gift 21/6 1837 Constant Peter Heinrich Maria Walpurgis Dirckinck Friherre af Holmfeld, Dr. juris, Amtmand, Kmjkr. f. 24/2 1799, død 3/6 1880.
- 5) Charlotte Severine, f. 15/5 1813, død 17/9 1837, ugift, begr. 21/9 i Familiegravstedet paa Assistents Kgd.

I Familiebegravelsen er saaledes nedsat Fix og Hustru (1807), Sønnen Artillerikapt. Fix (1811), Datteren Bolette Ryan (1809), Datteren Antoinette Rothe (1827), Svigersønnen General Rothe (1848), og disses 2 ugifte Døtre Edle og Severine (1826 og 1837). Hertil kommer Generalens yngre Broder, Krigsassessor Frode Fredegode Rothe,** begr. 31/1 1824 og endelig Familien Fix' tro Ven fra Indien, Jens Borger, begr. 16/2 1816, 60 Aar gl. — ialt 10 Personer.⁸⁷

* Rothe, Carl Peter, Sekltn. i Livregm. Kyrasserer, 24/3 1831 Kmjkr., 2/1 1833 forsat til Husarregm., 15/6 36 Prmltn., 21/4 1838 Sekondritmester, 1/1 1839 Kammerherre, 1/7 1842 Afsked, 13/9 1848 R. af D., Ejer af Aggersvold.

** Rothe, Frode Fredegode, f. 3/9 1783 Urup, Student 1800, cand. jur. 22/10 1813. Kopist i Rentekam. 12/7 1814, Krigsassessor 30/9—1818, død 27/1 1824 i Kbh. gift 21/11 1821 Kirstine Dahl f. 4/9 1786 i Tybjerg, død 27/1 1842 i Kbh.

KILDER OG HENVISNINGER

»Det Kgl. octroierede Ostindiske eller Asiatiske Compagnis Arkiv (R. A.) er delt i 3 Hovedgrupper:

A Hovedafd. i Kbh. 1) Direktions- og Generalforsamlings Arkiv.

2) Kasserer og Bogholder Arkiv.

3) Dokumenter vedr. Skibsexpeditioner.

B Trankebar

1) Gouvernementets Arkiv.

2) Rets- og Kommissions Dokumenter.

3) Bogholder og Kasserer Arkiv.

C Bengalen

I det nedenstaaende henvises kun til Litr. og No.

- 1) Landsarkivet: Extraordinære Boer 13/20.
- 2) Asiatisk Compagni: A¹ Indianske Breves Copibog.
Generalbrev af 27 Nov. 1767 til Raadet § 1 og §57.
- 3) Asiatisk Compagni: A³ Skibsexpedition No. 790.
- 4) « « B¹ Udg. Brev af 3/8—69 til Raadet i Fr'nagor.
- 5) Daabsprotokol Kongens Lyngby: 1748 d. 3/1 døbt Anders Kiær paa Friedrichsdal en Datter Antonette Marie — Faddere: Mme Cardinal og Datter, Mons. Bischof, Engelbret Beetz.
- 6) Vielsesprotokol Kongens Lyngby (meget uoverskuelig), sidste Blad: 1767 23 Dom. p. Trin (22 Novbr.) copuleret Herman Friedrich Hinkel, som fahrer paa Bengalen, og Antoinette Marie Kiær.
- 7) Daabsprotokol, Kongens Lyngby, dbt. 26 Marts (Fadderne kun delvis stemmende med »Optegnelserne«).
- 8) Kirkebogen eksisterer ikke.
- 9) Asiat. Comp. B¹ Udg. Breve 1773, Skr. af 7 Aug. til Raadet.
- 10) « « B¹ Udg. Breve af 12/8—72 og 5/5—73 til Raadet.
- 11) « « B¹ Udg. Breve 1772 af 12/8 til Raadet.
- 12) Som Eksempel kan anføres, at Postkontrollør Mazar de la Garde endnu omkring 1790 førte en Kamp med Comm. Coll. for at faa Arven efter sin Svigerfader, Ekvipagemester Torsten Knudsen, der var død i 1767, udbetalt (ca. 20.000 Rup.). Der faldt først Dom i Sagen 1793, hvorved Asiat. Comp. kom til at betale.
Asiat. Comp. A¹ Directionens Skr. 24/11—73 til Gouvernementet.
« « « « 8/12—75 « «
« « « « 4/12—76 «
« « B¹ Gouvernementets Skr. 8/4 —71 til Raadet.
« « « « 12/8 —72 « «
« « « « 28/9 —74 « «
Commerce Collegiet Ostind. Journal 1783/32 Ole Bie's Skr. af 1/3—86 til Comm. Coll.
« « « « 1786/41 D. Ehlers Skr. af 7/3—86 til Comm. Coll.
- 13) Asiat. Comp. B¹ Udg. Brev af 7/8 1773 og
« « C Indg. Breve, 1/8 1780.
- 14) « « B¹ Udg. Breve 2/8 og 28/10—74.
- 15) « « A¹ Udg. Brev 24/11—73 til Gouvernementet.
- 16) « « B¹ Gouv.'s Skr. af 1/2—77 til Bie.
- 17) Johs. Werner: »Chr. Wilh. Duntzfelt«, Kbh. 1927, Pag. 11.
- 18) Asiat. Comp. C. Indk. Breve, Skr. af 6/3 1780 fra Fenwick til Raadet.
- 19) Comm. Coll.: Ostindiske Sager: Ole Bies Toldsag (en Pakke Dokumenter) Heri en Bog med Resumé, dennes Pag. 114.

- 20) Asiat. Comp. B¹ Indkomne Breve. Skr. af 30/6—77 fra Raadet til Gouv.¹
 21) « « B¹ Udgaaende Breve, Skr. af 4/8—78.
 22) « « B¹ Indk. Breve, Skr. af 25/8—78 fra Raadet.
 23) « « B¹ Trankebarske Dokumenter til 1778. Protokol holden af Interims Gouv. i Trankebar, et Læg.
 24) « « B¹ Udg. Breve fra det kgl. Gouv.t. Skr. af 23/9—78 til Raadet.
 25) « « B¹ Indg. Breve Skr. af 14/11—78 fra Fix til Gouv.t.
 26) « « B¹ Indg. Breve Skr. af 13/11—78 fra Ole Bie til Raadet.
 27) « « B¹ Indg. Breve Skr. af 14 og 18 Nov. —78 fra Fix.
 28) « « B¹ Udg. Breve Skr. af 10/12—78 til Raadet.
 29) « « B¹ Indg. Breve Skr. af 17/3—79 fra Scavenius.
 30) « « C Indg. Breve Erklæring af 7/2—80 fra Ehlers.
 31) i Boets Papirer.
 32) Comm. Coll. Ostindiske Sager, Ole Bies Toldsag, Pakke D. 454.
 33) « « « « « « « « Pakke B. 297 ff.
 34) « « « « Kgl. Resol. paa Forestillinger af C. C.
 35) Danske Cancelli Skr. af 14/10—86 og 22/12—87 til Comm. Coll.
 36) Comm. Coll. Ostindisk Journal 1787/94 Skr. af 14/11—86 fra Duntzfelt til Raadet i Fr.nagor, fremsendt i Kopi af Ole Bie til Comm. Coll. 21/4 1787.
 37) Comm. Coll. Ostindisk Journal 1788/109. Passet udstedt 21/10—86 Gouv.ts. Skr. af 26/3—87 til C. C.
 38) Duntzfelt var midt i vigtige Forhandlinger med Englænderne i Anl. af deres kategoriske Forbud mod Danskernes Indførsel af Salt til Bengalen.
 39) Comm. Coll. Ostind. Journal 1788/109 Skr. af 10/11—87 fra Fix til Raadet.
 40) Comm. Coll. Ostind. Journal 1788/293 Skr. af 9/2—88 fra Gouv.t. til C. C.
 41) Comm. Coll. kgl. Resol. paa Forestill. gjort af C. C.
 42) Asiat. Comp. A¹ Breve fra Factoriet i Bengalen No. 219 (en Pakke) Skr. af 6/8—85.
 43) « « A³ Skibsexpedition No. 706.
 44) Om de to Sønner se Noten Bolette Berg. Den tredje, Peter Jacob, var i Huset hos Captajn Ulrich Chr. Lodberg boende i Lyngby No. 144 (se Noten om denne).
 45) Barnet fremstillet i Fransk ref. K. 17 Dec. s. A. Faddere: Mr. Jean Berger, Fru Bolette Berg, Fru Christiane Berg.
 46) Johs. Werner: »Chr. Wilh. Duntzfelt«, P. 38 ff.
 47) J. H. Deuntzer: »Af det Asiatiske Kompagnis Historie«, Kbh. 1908, P. 37.
 48) Raadstuearkivet: »Sct. Nicolai Kirkes Kopibog over Begravelses Breve«. Skøde udstedt 14/4—1792 paa Gravsted i Søndre Kor No. 2, »til evig Tid«. Gravstedet laa lige bag Alteret.
 M. Vogelius: »Kulturhistoriske Bidrag til Nicolai Kirkes Historie i det Syttende og Attende Aarhundrede«, Kbh. 1914, Pag. 20.
 49) Københavns Brandforsikrings Festskrift 1731—1911.
 50) Negeren havde Fix med hjem fra Indien. Han blev i Testamentet betænkt med Renten af 4300 Rdl. aarlig, medens Kapitalen efter hans Død tilfaldt Fix' Børn.
 51) Th. Hauch-Fausbøll: »Af Slægten Browns Historie«, Kbh. 1918, Noten P. 231 »Eunice Hassell, f. Goods Ungdomserindringer« (1876).
 52) Danske Kancelli: II Departements Registrant 1806/1277.
 Separationen bevilget 17/10 1806.

- 53) Kronborg Rytterdistrikt Skifteprotokol 1835.
Folketælling 1834, Fr.borg Amt, Lynges Kronborg Herred, Tikøb Sogn, Pleielt By No. 37, et Hus.
- 54) Hirsch' »Danske og Norske Officerer«, »Adresseavisen« 9/11 1811 No. 7.
- 55) meddelt af Kbh. Begravelsesvæsen.
- 56) Landsarkivet Skifte 1811, Prot. 1/45, Pag. 98.
- 57) Romersk. Kat. Kbg., Kbh. »Illegitimæ proles«, dbt. 1805 4/9, Pag. 269.
- 58) »Den Jonstrupske Stat«, Kbh. 1884.
- 59) Fransk ref. Kirke.
- 60) Hirsch: Officerer — Fransk Ref. Kbg. og Kallehave Sogns Kbg. 1805.
- 61) Fransk ref. Kirke.
- 62) meddelt af »Kriegsarchiv«, Wien 25/4 1935 (den tyske Tekst).
- 63) Overformynderiets Arkiv (den danske Tekst).
- 64) Fransk ref. Kirke.
- 65) Romersk Kat. Kirke (Afskrift i Landsarkivet), Vidner Joannes Dungan, Georgius Elphingston. I Fransk ref. K. Daabsprotokol 1802 18/6 anføres, at Ægteskabet var indgaaet 1 April s. A. paa Øen »Ween«.
- 66) Brickas Biograf. Lex.
Asiat. Comp. A¹ Breve fra Factoriet i Bengalen til Dir. Pakke No. 221, Skr. af 14/8 1790. Comm. Coll. Ostind. Kopibøger, Skr. til Duntzfelt, Meyer & Co. af 4/7—95.
- 67) Comm. Coll. Ost. Journal 1795/289.
- 68) Tinglysningskontoret: Hof- og Stadsrettens Tinglysn. Protokol 1800.
- 69) »Aug. Hennings' Dagbog under hans Ophold i Kbh. 1802«, udg. af L. Bobé 1934, P. 113.
- 70) Tinglysn. Kontoret: Panteregister, Chr.havns Kv., Søndervoldstræde 201. Skøde 20/7 1801 fra Capt. Friedrich Friedrichs til Ryan.
» 24/12 1804 fra Ryan til Karetmager James Fife.
- 71) Danske Kancelli, II Deptm. Registrant, Ansøgning dateret 30/9—03 No. 1142/1803. Ægteskabet opløst 25/3—07 No. 578/1807.
- 72) Garnisons K. 9/6 1807.
- 73) Elvius og Hjort Lorenzen: Danske patr. Slægter I Christmas-Christmas.
- 74) Danske Kancelli: II Demptm. Registrant 743/1807.
- 75) Landsarkivet: Gl. Matrikul Register, Vester Kvarter.
Skøde 14/10 05 fra Justitsr. Jac. Brønnum Scavenius til Ryan.
» 30/1 09 fra Ryans Enke til Dr. James Ferrall.
- 76) Raadstuearkivet: Magistratens 1ste Sekretariats Resolutionsprot. Sag No. 1177.
- 77) Kbh. Skifteprot. No. 4/1809, P. 210.
- 78) Meddelt af Kbh. Begravelsesvæsen.
- 79) dbt. Fransk Ref. K. ifølge hendes højtidelige Erklæring i Enkekassen. Hun paaberaaber sig, at Kirkebogen ikke eksisterer, hvad for det første var usandt, men hendes Daab findes ikke der. Derimod findes i Fødselsstiftelsens Daabsprotokol under opgivne Dato og Løbe No. 979 født et Pigebarn, som d. 7 Novbr. i Daaben faar Navnet Jeannette.
Lengnick: Slægten Grove, Enkekassen No. 16352.
- 80) dbt. Fransk ref. K. Enkekassen No. 15822.
- 81) Fransk ref. K.
- 82) Folketæll. 1834, Vaalse By, Falster Nørre Herred, Maribo Amt.
- 83) Overformynderiets Arkiv.
- 84) Fransk ref. K.
- 85) Elvius og Hjort Lorenzen: Danske patr. Slægter I: Slægten Rothe.
- 86) Trap: Danmark IV Udg. II P. 365, P. 479, P. 491, VII P. 51.
- 87) Meddelt af Kbh. Begravelsesvæsen.